

YENİ KAFKAS

Şimali Kafkasyada aile hayatı
(Halil Bek Mussayasul'un tablosundan)

YENİ

KAFKAS

A D R E S

Moda Halis ef. Sokak
No. 8
Kadıköy - İstanbul
Telefon : 36 10 94

Sahip ve Başyazarı
Dr. VASFİ GÜSAR
Neşriyat Müdürü
MEHMET KETİY

ABONE ŞARTLARI

Seneliği : 9 Lira
Yabancı memleketlere
15 Lira
Fiatı : 150 Kuruş

Yıl 3. Sayı 17 (41) İki ayda bir çıkar. Siyasî, Tarihî, Edebî

EYLÜL — EKİM 1959

İÇİNDEKİLER

Eşir milletler haftası münâsebetiyle	Dr. Vasfi GÜSAR
Sönmeyen ümit (3)	Fetgeriy ŞÖENU
Şeyh Şamilin esâreti (2)	Dr. Ahmet Bedevi ATALAY
Argonot seferlerinin Mitolojik ve hakiki sebepleri	Yıldız Okyay TLİFİJ
Tarihi hâtıralar	★★
Kuzey Kafkasya halkının bugünkü durumu	Mahmut ASLANBEK
Çerkesyada terbiye adet ve sosyal hayat	★★
Unutulmayan büyükler	★★
Son Eskişehir balosu	Yeni Kafkas
Bir azda gülelim	Mehmet KETİY
Hazin hicrette bir deniz faciası	Derleyen: Seyin TIME
Hâdiseler, Haberler	★★
Çerkeslerde soy adları	Dr. Vasfi GÜSAR

Esir Milletler Haftası Münasebetile

Dr. Vasfi GÜSAR

Birinci Dünya savaşıdan sonra bir çok emperyalist devletler tasfiyeye uğramış, ellerinde bulunan yüz milyonlarca insan hürriyet ve istiklallerine kavuşarak serbest nefes alma imkânlarını bulmuşlar, insan haklarına nail olmayan, bağımsızlığa mazhariyetle mesut bulunamayan bir kısım milletlerde gene boyunduruk altında zebun kalmışlardı. Birinci Dünya harbinde hürriyete kavuşan istiklâl aşkı milletler arasında Şimalî Kafkasya, Azerbeycan, Gürcistan ve Ermenistan vardı.

İkinci Dünya harbinde ve ona tekaddüm eden senelerde Rus komünist idaresi bu dört hükümete son verdiği gibi ikinci dünya harbi sonundada bir çok Avrupa devletleri Rozveltin gafletile Rus çizmesi altında kalmak, esir olmak talihsizliğine uğradı. Binirinci dünya harbi sonunda kabuğuna çekilen sinsi ve sessiz ufak yılan 1920 den sonra bu yana dünyaya hâkim olma rolüne geçti ve ejder oldu.

Bugün yüzlerce milyon insan bu ejderin tazyik ve işkencesi altında inim inim inliyor, atisinin ne olacağını bilmiyor.

Son günlerde esaret altında yaşayan milletler için Amerikadan bir ses geliyor. Munis, fereh verici bir ses:

Associated Presse apasının Washington mahreçli 7 temmuz bülteninde hürriyetin ve bağımsızlığın iadesini isteyen bütün esir milletlerin emellerini desteklemek üzere Amerikanın hazır bulunduğunu gösteren bir karar senatodan geçmiştir. Bu kararda Rus - Çin emperyalizminin prangası altında inleyen, ezilen milletlerden bahsedilmekte ve bu milletlere Amerikan halkının hissiyatını ifadesi bakımından yararlı olacağı bildirilmektedir. Kararda ayrıca hürriyet ve istiklâl için çalışan milletlerin canlı ve ayakta tutulması Amerikanın emniyeti bakımından hayati bir ehemmiyet taşıdığı belirtilmektedir.

Bu mesut ve sevinçli karar gerekince Sovyet ve

Çin bloku peyklerine sempati göstermek gayesiyle Temmuzun üçüncü haftası «Esir Milletler Haftası» olarak ilân edilmesi Cumhur Başkanlığına verilmiştir. Peyk listede Doğu Avrupa, Asyadada Kuzey Kore ve Kuzey Vietnam var. Haftada ilân edildi.

Bu karardan evvel Doğuda büyük bir seyahat yapan Amerikalı Sovyetler Birliği Mutehassısı Pr. Dr. Les E. Debrianskiy'in Amerikaya dönüşünde yazdığı makalesinde Türkistan ve Azerbaycanın istiklâl siyasetinin göz önüne alınması isteği Amerika kongresinde bahis mevzuu edildiği halde oda kabule değer görülmemişti. Bütün dünyadaki neşriyat, Amerika hariciyesinin eline geçtiği halde ve bu hususta Amerikan yardımı ile Avrupada ve bilhassa Münih'te çıkan mecmualarda ve gazetelerdeki Antikomünist neşriyat Rus komünizmi ve idaresi altında inleyen Şimali Kafkasya, Azerbaycan, Türkistan, Ukrayna, Gürcistan Kırım, Özbekistan ve Ermenistan hakkında yapıldığı halde Birleşik Amerika resmi makamlarının bunlarla pek ilgilenmemekte olduğu anlaşılıyor.

Hâdiseler gösteriyorki: Amerika hâlâ büyük Rusya idaresi altında yaşayan mahkûm ve mazlum milletler dâvası ile pek uğraşmıyor ve yalnız Avrupada Rus istilası altına giren milletler dâvası ile meşgul oluyor.

Gönül çok isterdiki hürriyet ve istiklâl gayesi ile çarpışan fakat hâlâ Rus zulmü altında yaşayan milletlerde el uzansın ve onların «Esir Milletler camiasına sokularak «Esir Milletler haftası» listesine alınsın, Ak-Siyah zenci gibi esirliktede Avrupalı - Asyalı farkı gözetilmesin.

İnsan hakları beyannamesini karar altına alan, imza koyan ve filyata geçen, milletlerin hürriyet ve istiklallerini benimseyen Birleşik Amerikadan her insanın, her milletin hakkı istekleri politik düşüncelere feda edilmesin.

II Mayıs ve Sönmeyen Ümit

— 3 —

Fetgeray ŞÖENU

Denikinin ihtiraslarına âlet olmaktan fazla bir iş göremeyen gafil itilâf devletleri, gefletlerinin cezasını çekmekle ve o yerleri terk etmekle çektiler. İmparatorluğun bütün enkazını, bütün harabelerini kendi prensiplerine cevelan sahası sayan (Bolşevizm) bir kaç tecrübenin verdiği derslerden intibaha girecek, işe başka yollardan başladı. Hürriyet, istiklâl, ve her şey vadederek hulul çarelerini buldu» İstiklâlinizi kurunuz, dininizi, milli adetlerinizi, hürriyetinizi kurunuz. Ben size yardımcıyım» diye kendi kanaatını, kendi emellerini Şimali Kafkasyalıların kanaatı ve emelleri arkasında sakladı. Onlara onlar gibi görünerek kolaylıkla parçalamak, sonrada yutmak siyasetini kullandı.

Bunun gayesi, her imanı içinden kurtlandırmak, her mefkûreyi kendi bağrından çürütmektir. Yalan, riya ve her fena şey ona göre mübah. Yeterki maksada ulaştırsın. Esasen onun rehberi (Beni maksada götüren her şey iyidir» düsturudur.

Hani, o, dünyanın en geniş hülya denizlerine ufuk açan ümit dolu vaitler nerede? İstiklâl nerede? Millî adetler nerede?... Ve bunları kurmak için yardımcılık nerede? Yeni bir taşkınlıkla başka yollardan dahi olsa aynı hedefe, yutma ve istismar için icap ederse mahvetmek hedefine giden Rusyanın ve Rusluğun hokkabaz eli gibi renk değiştirmekte mahir pençelerinde zincire vurulmak değil mi?

Eski Hint efsanelerinin bir kelebeği vardır. «VİSMARA» derler. Bu hayvan hangi çiçeğe konarsa onun rengini almış diye itikat edilirdi. İşte Sovyetizma daha ilk adımıandan itibaren böyle bir VİSMARALIK gösterdi. Dödüğünü öttürmek için her havadan çaldı. Dilinden çıkan nağmeler (Siren) lerin şihirli türkülerinden daha sarhoş edici oldu. Ne kadar yazıkki serabe kanan susuz çöl yolcuları gibi buna aldanan hürriyet ve istiklâle susamış mazlum milletler yeniden ateşe yandı.

Komünizmin pek kısa bir zamanda, iki, üç sene zarfında geçirdiği istihaleler ne kadar dikkata değer ve ibret verici. Bunlar başlıca üç devreye ayrılabilir:

I — Rusyada yaşayan bütün kavimlere kayıtsız hürriyet, istiklâl vadeden 1917 cereyanı... Bu ce-

reyanı... Bu cereyan, yıkılan çarlığın yerinde türeyen sermayedar burjuva, değişik meslekte demokrat ve milliyetçi, ve sair fırkalara posta kaptırmamak, iktidar mevkiini Rusyanın mazlum azınlığı omuzuna basarak elde etmek endişesinin mahsulü idi.

2 — Rusyadaki bütün milletlerin Sovyet cumhuriyetleri tarzında Moskova ile birleşmesi etrafında serbest bir konfederasyon teşkili şeklindeki 1918 cereyanı... Bunun hedefi 1917 den beri tehakkuk eden hâkimiyetin perçinlenmesiyle mahkûm milletlerin Rusyadan ayrılmalarıyla açık kalan kapıyı kapamaktır.

3 — Bütün evvelki vaitleri, cereyanları yapılması kabil olmayan zararlar gibi nakzederek milli ve ırki yahut ananevi ümdelere dayanan cumhuriyetleri yıkmak, en hafik istiklalleri kaldırmak ve yerlerine Rejyonel (mahalli) cumhuriyetler kurmak kararını yayınlayan 1919 cereyanı. Bunun gayeside artık girdiği gaflet tuzağında mukadderatını Rus mukadderatına bağlayan her kavmi, her milleti ananelerinden ayırmak, ona kendi hususiyetlerini kaybettirmek, ayrı bir vasfı olmayan bir insan sürüsü haline düşürmek ve sonrada lokma, lokma yutmak üzere Ruslaştırmak idi.

Bugün Rusyada yaşayan bu cereyandır. Ve bu varlığını, muvaffakiyetini kendi sihrine değil ancak Kızıl Çekaların kanlı hükümlerine borçludur. Bilhassa Kafkasyanın, ve başta Şimali Kafkasyanın Moskova tarafından çizilmiş sınırlar dahilinde teşekkül eden acayip cumhuriyetleri, muhtariyetleri bunun başarılı eserlerinin başındadır.

Her üç devrenin altında saklı müşterek gaye sadece istismardır. Çarlığın hudutları içindeki unsurları yine onun gibi Rusluk hesabına çalıştırmak ve bir gün fırsat düşerse ayrı ayrı yutmak, Rusluk gölüne damlamış birer katre gibi yapmaktır.

Şimali Kafkasyalıları, Rusların ruh haletlerini, dalaveralarını pek iyi bilirler. Bir tarihte kahraman Şamilin esaretten dönen oğluna bir Naibin dediği (Rustan dost olmaz, Rus ile arkadaşlık yapılmaz) sözünü bir atasözü olarak Kafkaslılar hiç bir vakit unutmadılar.

Şimali Kafkasyalıların mefkûresi hürriyet ve istiklâl idi. Binlerce sene bu uğurda kan dökmüşler-

di. Onları daima muvaffak kılan Vahdet idi. Vahdetin kuvvet olduğuna kanı idiler. Hürriyet ve istiklâl kuvvet ve kahr ile alınır. Ve konunur. Millî mukadderat bununla çizilir. İzmihlâl, indiras, haritadan silinmeyi kolaylaştıran âmil: (Darbeye darbe ile mukabele etmekten ve muarizinin kanını dökmekten çekinmektedir). Bolşevizm, Şimali Kafkasyalılarda vahdeti kırmak için elinden gelen her şeyi yaptı. Birliği bozmak için ülke ve millî adları, birleştirici ünvanı inkâr etti. Sen Adighesin, Sen Çeçensin, sen ubuh-sun, sen şapsığsın, sen Abazasin, sen Avarsın, sen İnguşsun, sen asetinsin, sen kabardeysin dedi, daha bir çok isimler uydurdu. Ve bunları birer Çerkes dalı olmaktan ziyade bir millet olarak tanıtmaya çalıştı. Sonunda Şimali Kafkasyada Çerkes, Adighe, Şapsığ, Çeçen-İnguş, Abaza, Kabardey ve sair adlarla hükümetçiler, muhtariyetler kurdu. Aynı diyalektlerle ve Rus harfleriyle kitaplar yazdılar ve neşrettiler. Bu yüzden esefle söyleyelim bazı Rus terbiyesi görenler veya vahdetin ne olduğunu bilmeyenler ben Abazayım, ben çeçenim, ben şapsığım demek gaflet ve gerilik ruhunun senbolü oldular. Böbürlenmek, hodbinlik iliklerine işledi, müşterek ecdâd mefâhîrini kendi ufak kabilelerine hasretmek kaygısına yeltendiler ve yaptıkları çirkin hareketlerle Rusun, Komünistîn ekmeğine yağ sürmeyi ihmal etmediler. Cehilleri, bilgisizlikleri yüzünden mensup oldukları milleti müstevililere kurban etmeğe çalıştılar.

Olsa olsa ayrılığı idame etmek ve o idamede ayrılıktan menfaat beklemek Rus emelinin bir tezahürüdür ve eseridir. En hafif mânâsı budur. Eğer Sovyet rejimi bugün Şimali Kafkasın kardeş zümrelerini böyle bir tefrikaya sürükliyor, böyle bir tefrikte serhoş edip ayrı yaşıyorsa bunun sebebi basittir: Onları çarlık devri gibi birbirini anlamaz bir hale sokmak, mefâhîri, mukaddesâtı çiğnemek, millî hususiyetleri kendilerinden koparıp atmak, ondan sonra dikenli kabuğu soyulmuş bir kestane gibi kebab edip yemek emelidir.

Bugünkü bahar havası gibi sık sık renk ve şekil değiştiren teşkilâtın rejonon (mahalli) zümreler koruyucu karakteri karşısında çok iyi bilmelidir ki: (Bir koyun daima kendisini parçalayacak bir kurt bulmuştur. Eğer bu gün bu tehlikeden nefisini kurtarabiliyorsa sebebi, koyunu yemek için insanın kendisine saklamasıdır.)... Bizim bildiğimize ve anladığımıza göre arslan zincirde nasıl yaşamazsa, kartal kafeste nasıl uçamazsa «Parça parça ayrılmış Şimali Kafkasta,» yurtlarını istismâr etmek isteyen müstevililere öyle birer lokma olmaktan başka bir işe yaramaz. Millet bir, mefâhîr umumî olmalıdır. Vatan,

kan ve ruh birliği ancak o milletî kurtarabilir. «Beni anlayan ve beni dinleyen benimdir» diyen büyük mütefekkir bu hakikatı ne güzel ilân etmiştir.

İşte II mayıs'ın senî devriyesi bizi, vakaları şöyle bir gözden geçirmeye teşvik etti. Bütün geçmiş esaret seneleri gibi kara doğan yıl dönümünü gülerken ağlayan çocuklar gibi ümidi kuvvetlendiren te-bessümlere açılırken gözlerimiz felâketlere yaş dökerek karşıladık. Gönül ister ki o memleket vasallıktan efendiliğe yükselmiş, ayrı ayrı ruh ve zihniyetten uzak olarak vahdete, birliğe kavuşmuş, şimdiye kadar hep yabancıların hazinelerini dolduran nihayetsiz servetine sahip olmuş, millî, siyasi ve sosyal mukadderatına hâkim bulunmuş hür bir ülke olsun.

İstikbalî kâbe, hürriyeti kible edinerek güle güle toprak olan kahramanların ahfâdî, Avrupa ve Amerikada Kafkas dâvâsı için çalışan hemşerilerinden isteyecekleri var:

Dedelerinizin göğsünden sizin göğsünüze geçen imân şimdiki yuvasında kararır ne dünyada nede ahirette felâh kalır. O zaman mukadder olacak şey «Bir varmış bir yokmuş» a karışmak, müstevililere ebedi kulluk etmektir. Bu itibarî size düşen vazife, millî gayeler kat'iyen tehakkuk edinceye kadar rahat döşeginizi unutmak, imânınızı el erişmez bir mevkide yüksek bulundurmaktır. Onlara uzanacak düşman pençelerini kırmakta bir dakika teallül etmek emin olunuz ki ödenmez bir borç altına girmek, namus, şeref ve millî haysiyeti büsbütün yele kaptırmak demektir. Esir yurdunuzun ve o yurttan yaşayan mazlum neslinizin selâmeti sizden bunları istiyor: İstiklâl, hürriyet ve vahdet.

Her ne nam ve rejim altında alursa olsun Rus dostluğunu iş birliğini kabul etmeyiniz ve ona inamayınız. Rus çarlığı, Rus sosyalistliği, Rus Bolşevizmi, Rus demokrasisi sizin ebedi düşmanınızdır. Hepsinden korkunuz. Göğsünde vatan aşkı, kalbinde millet sevgisi, ruhunda ecdadının imanını taşıya her Kafkaslı memleketinin selâmeti için böyle düşünür.

**Yeni Kafkas Dergisine
abone olunuz**

Şeyh Şamilin Esareti

(2)

Dr. Ahmet Bedevi ATALAY

Şeyh ŞAMİL tereddüt ediyordu. Albay LAZAREF'e: «Aile efradımın yanına tekrar döneceğimi temin edebilirmisiniz?» dedi. Lazaref bu suale müsbet cevap vermişti. Ş. ŞAMİL: «Pek âlâ, gidelim, Fakat yolda bana ihânet eden dağlılardan kimse bulunmasın. Felâket zamanlarımda bana ihânet edenleri görmek istemem». Şeyh Şamilin bu arzusu yerine getirilmiş, hatta yolda sıralanmış olan milisler-taburların gerisine alınmışlardır. Bu tedbirlerden haberdar edildikten sonra Şeyh Şamil atına binmiş ve yanında kırk silahlı müdâfii olduğu halde Lazaref ile beraber GUNİB avulundan (köy) çıkmışlardır.

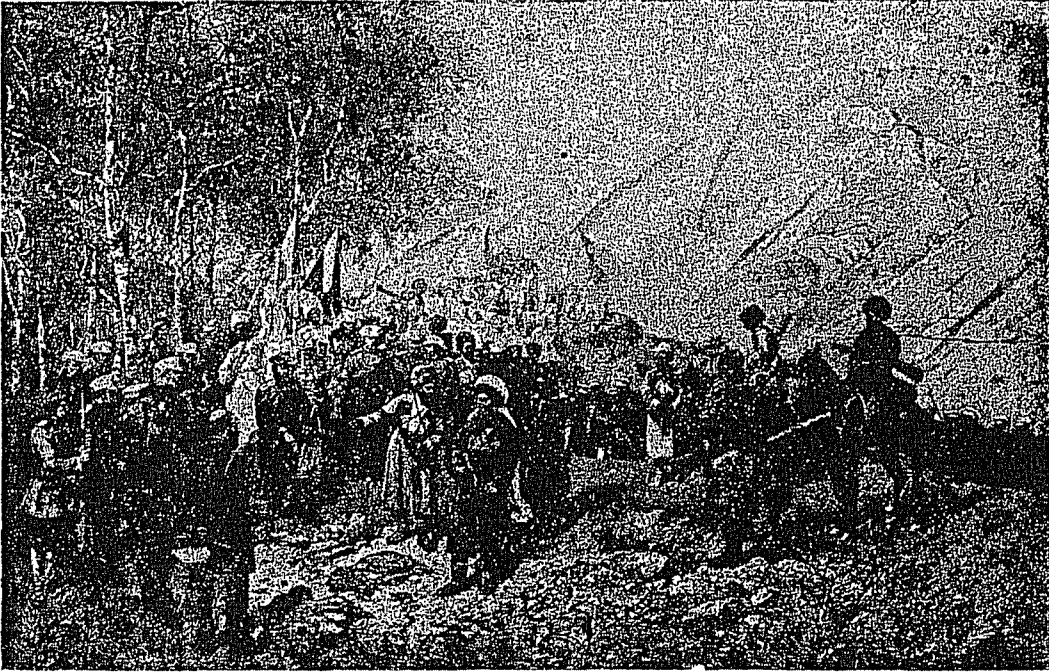
Böylece Şimali Kafkasın büyük önderi AHULGUH'un, 1843 yılının, İÇKERİ ormanlarının ve DARGO'nun kahraman mücâhidi otuz yıl vatanını müdafaadan sonra vakur bir sessizlikle, şan ve şerefle dolu yerleri bırakarak galibine teslim olmak üzere gidiyordu. Yolda bulundurulmuş Rus birlikleri Şeyh Şamili görür görmez yaşa sadaları ile hürmette

bulunmuşlardı. Kafiye bir az ilerledikten sonra askerlerinin başında bulunan kumandan Baron Vrangeli ilk olarak Şamili karşılamıştı.

Baron, Şeyh Şamilin selamına mukabil muhabbetle:

«Şimdiye kadar düşmanlarınız olan Ruslar bundan sonra en iyi dostlarınız olacaktır» Demişti. Bu suretle ilk karşılama muslihâne olmuş, bundan sonraki zorluk hiddetli bakışları ile her an kanlı bir mücadeleye hazır gibi görülen müdafilerinden Ş. Şamili ayırarak Başkumandanın yanına götürülmesi idi. Bu husus için albay Lazaref, Ş. Şamili iknaa çalışıyordu. Ş. Şamil çok sevdiği Yunustan ayrılmak istemiyerek yanına almış ve diğerlerine kalmaları emrini vermiştir.

Şeyh Şamil ve Yunus Lazarefin refakatında yola devam etmişlerdir. Yolda atlı olarak süratle gelen teğmen (Yüzbaşı) Lazarefe Şeyh Şamilin Baş Kumandanlığa silahsız olarak götürülmesi emrini

Meşhur Mücahit ŞEYH ŞAMİL'in Rus Baş kumandanı Prens Baryatinskiye teslim oluşu

getirmişse, Lazaref; kanlı bir hadise çıkmaması için mesuliyeti üzerine alarak bu emri ifa etmemiştir. Öğleden sonra saat tam üçte atından inen Şeyh Şamil bir eli kamasının kabzasında, diğer eli ilede kılıcına dayanarak Baş Kumandan prens (BARYATİNSKIY) nin karşısında idi. Şeyh Şamilin sağında kendisine en sadık olan YUNUS, solunda da Albay LAZAREF bulunuyordu. Seferi elbisesiyle yamçısını giymiş olan Başkumandan Prens Baryatinskiyın kayın ağacı korusunda tesadüf ettiği bir taşın üzerine oturmuş bulunuyordu. Maiyeti etrafında idi. Derin ruhi sıkıntısını ve heyecanını gizleyemeyen Şeyh Şamil bütün nazarları kendisine çekmiş bulunuyordu. Kısa bir sükkattan sonra Başkumandan Prens Baryatinskiy: «Şamil sen teklifimi kabul etmedin ve ordu karargâhınada gelmek istememiş idin. Şimdi ben seni almağa geldim. Sen meseleyi harpla hal etmek istedin ve netice lehimize oldu. Eski şartların hükmü kalmamıştır (Sen petersburga gideceksin. Mukadderatında Çarın alicenaplığına bırakacaksın. Ben yalnız senin ve aileniz efradının hayât ve emniyetlerini temin ederim» dedi.

Başkumandanın bu teminatı üzerine Şeyh Şamil: «Serdar, ben senin tekliflerin kabul etmemiştim. Beni mazur gör ve tenkit etme. Ben otuz sene vatanımı müdafa etmiş sade bir önderim. Şimdi taliim bana yar olmadı, Naiblerimde dağıldılar. Bende devamlı mücadeleden yorulmuştum. 63 yaşımdayım» demiştir.

Prens Baryatinskiy, Şeyh Şamile «Seni şimdi harp esiri sıfatıyla Çara göndermek üzere aileniz efradı ile birlikte Lazaref ordugâha götürecektir».

Şeyh Şamil bunu beklemiyordu. Yüzünde hüsule gelen bir değişiklik ile albay Lazarefede:

«Beni aldattın» dedi. Vaziyet çok müşkül idi. Eli kamasının kabzasında olan Şeyh Şamil, Başkumandana o kadar yakın duruyorduki hücumu halinde müdafaaları imkânsız olurdu. Albay Lazaref; Şeyh Şamile: «Müsterih ol Serdarın emirlerini kabul eder isen pişman olmazsın. Aileniz efradını getirmek emrini aldım.» dedi. Şeyh Şamil ordugâha gönderildi. Albay Lazaref; Ş. Şamilin maiyeti yanına gitti. Önderlerini birlikte görmedikleri için müdafiler heyecanla Albay Lazarefe yaklaşarak Şeyh Şamili istediler. Albay Lazaref:

«Şamil Başkumandan ile görüşmektedir. Ben ailesi efradını almaya gidiyorum. Benimle geliniz» dedi.

Şeyh Şamilin ailesi efradının gece karanlığında nakledilmeleri müşkül olmuş isede albay Lazaref sabahleyin bunları kendisine teslim etmişti. Bu suretle (G U N İ B) te Rusların eline geçmişti. Rusların GUNİB taarruzunda 100 esir ve dört top almalarına mukabil 9 subay 162 er ve 9 milis zayi etmişlerdi. Prens Baryatinskiy hükümet merkezine şu telgrafi çekmişti:

«Gunib zaptolundu. Esir edilen Şamilde Petersburga gönderilmiştir». Çar ikinci Aleksandr, prens Baryatinskiy'ye cevaben şu telgrafi göndermişti:

«Allaha çok şükür şan ve şeref sana ve bütün Kafkas orduları askerlerine olsun» Şeyh Şamil, ailesi efradı ile birlikte Harkof yolu ile Petersburga gönderilmişti. Bu zamanlarda çar ikinci Aleksandr (ÇUĞUEF) te askerlerini teftiş etmekte idi. Şimali Kafkasın büyük önderi yol üzerinde bulunan Çuğuef şehrine götürülerek orada çarla görüştürdüler. Kaluga şehrinde ikamet ettirdiler. Bu şehir ~~Sibirya~~ Rusya'dadır. Şeyh Şamil 1870 yılına kadar bu şehirde kaldı. Buradanda sıhhati sebebiyle Kiyef şehrine (Ukranyada) gönderildi ve daha sonra arzusu üzerine aile efradı ile birlikte Mekkeye (Hicazda) gitmesine müsaade olundu. Büyük önder ve mücahit Şeyh Şamil 1871 yılında şubat ayının dördünde (Medine) de vefat etti.

Tarihte ebedi şan ve şeref bırakarak vefat eden büyük mücahit Şeyh Şamilin otuz yıllık vatan müdafaasında bu suretle sona ermişti.

DIŞ HABERLER :

★ Amman (Ürdün) da Elcem'iyye Elhayriyye Ekçerkesiyye, tahsil masrafı cemiyete ait olmak üzere bir çerkes öğrenciyi (Üsame Abdurrahman yunus) İstanbul Üniversitesi Tıp fakültesine göndermiştir.

Cemiyetin yakında ikinci bir öğrenciyi Teknik Üniversiteye göndereceği öğrenilmiştir.

★ İstanbul gezisine çıkan Amman (Ürdün) Çerkes hayır cemiyeti idare heyeti üyelerinden İstanbulda bulunanlara İstanbul Kafkas Kültür Derneği tarafından lokalde bir akşam çayı verilmiş, Dernek üyelerinden bir çoklarının katıldığı bu toplantıya Ürdünlüler pek memnun olmuşlar ve çocukların tahsil konusu üzerinde bir hayli konuşmuşlardır.

Argonot seferlerinin Mitolojik ve hakiki sebepleri

Yıldız TILFİ

Nephele ile kral Athamasın çocukları olan Helle ile Phrixus üvey analarının tesiri altında kalan babaları tarafından kurban edilecekleri zaman asıl anneleri altın bir koç getirmiş ve onların bunun üstüne binerek Kafkasyaya uçarak kaçmalarını sağlamıştı. Helle Çanakkale boğazının üstünde denize düşüp boğularak öldüğü halde Phrixus sağ salım Kafkasyaya varmaya muvaffak olmuş ve orada bu koçu kurban ederek altın pöstekisini de bir ağaca asmıştı. Kendisi güneş tanrısı Heliosun oğlu Aitesin hüküm sürdüğü Kolkis ülkesine yerleşmişti....

Pelias Iolcan tahtını kardeşi Aesondan zorla almıştı. Oğlu, Jason Peliasın şerrinden kurtulmak için Kafkasyaya bir sefer hazırlamaya karar verdi ve her şehirden bir prens veya bir kahraman bu deniz seferine iştirak edecekti. Argo adlı bir gemi ile yola çıktılar, türlü maceralardan sonra Kafkasyaya vardılar.

Burada Aelianların kralı Aeétesin kızı Media Jasona aşık oldu ve altın pösteki, onu muhafaza eden ejderhanın elinden almasına yardım etti ve erdek kardeşi Apsyrtus ile birlikte Argo gemisine binerek kaçtılar. Medianın bu hareketine fena halde öfkelenen Kral Aeétes Argo gemisinin peşine düştü. Bunun üzerine Media onların kendilerine yetişmelerini önlemek için kardeşi Apsyrtusu öldürdü ve vücudunu parça parça ederek denize attı. Kafkas adetlerince ölünün bütün parçalarını bir araya toplamak mecburiyeti Aeétesin gemisinin vakit kaybetmesine sebep olmuş ve Argo da böylelikle kaçabilmişti.

Media ile Jason işledikleri günahı temizlen-

mek üzere Medianın teyzesi Circe'nin bulunduğu Aea adasına gittiler. (İtalyadadır) Argonot seferlerinin asıl sebebi pek tabii olarak bu değildi. Eski Yunan tarih ve coğrafyacısı Strabo (M.E.63? - M.S 21) ve modern İngiliz tarihçilerinden Robert Graves o devirde Kafkasyada Phasis (Rion) nehrinde Kafkasyalıların nehirin yatağına koydukları yapağılar ile altın topladıklarını söylemektedirler. Argonot seferlerinin asıl maksadı altın ticareti olup bütün Yunan şehirlerinden birer delege bulunurdu gemide. Altın tüylü pöstekide yapağı içinde toplanan altından başka bir şey değildi.

Tarihin çok karanlık devirlerinde kalan göç ve akrabalıkları böyle bir kaç efsane ile aydınlığa çıkarmak tabii imkansızdır. Bu ancak dil ve ırk ile ilgili araştırmalara ufak bir me haz ve rehber vazifesini görebilir, yoksa hiç bir zaman bu efsanelerdeki malumatla doğrudan, doğruya ilmi bir neticeye varmak imkansızdır.

- Mehazler: 1) Apollonius Rhodius: 11 329, 851 - 98,946 - 1028, 1030 - 1285,123 - 41
2) Argonautica Orphica: 688,729 ff, 738 - 46,747 - 55,
3) Valerius Flaccus: iv. 561ff, v. 13ff, v. 180, v. 153, v. 153 - 83
4) Hyginus: Fabulae 14 and 18,138,
5) Homer: Odssey xii, 61
6) Herodotus: iv. 110 - 17
7) Euripides: Media
8) Strabo: xiii. 1148, xi. 14.12 and 13. 10

TARİHİ HATİRALAR

6. Eylül. 1859 İmam Şamil Ruslara esir olmuştu.
21. » 1496 Mısır sultanı Kaytbay ölmüştü.
29. Ekim. 1585 Osmanlı tarihinde meşhur kumandanlarından Özdemiroğlu Osman paşa (Khuştuka) şark cephesinde hastalanarak ölmüştü.
30. » 1916 İstanbul Çerkes teavün cemiyeti reisi Ahmet Cavit Therkhet paşa ölmüştü.

Kuzey Kafkas halkının bugünkü durumu

Mahmut ASLANBEK

Bilindiği gibi, 1957 yılında Sovyetler Birliği Yüksek Şurası bir kararname ile, sovyet hükümeti tarafından rejime ihanet suçuyla 1943 - 1944 yıllarında Orta Asya ve Sibiryaya topyekün sürgün edilen Kuzey Kafkasya halkının itibarını iade etmiştir. Sovyetler Birliği Yüksek Şurası sesyon (müzakere) toplantısı şu hususu belirtmişti:

Daha sovyetler Birliği Komünist partisinin XX. kongresinde (1956) sovyet devletinin Lenin millî siyaseti ana prensiplerinin geçmişte kabaca ihlâl edilmiş olduğunu gösterir sayısız olaylara işaret olunmuştur. Bu ihlâl, tatbikatta bir çok milletleri hiç bir esasa dayanmadan topyekün sürmek ve onları yerleştikleri yerlerde bir takım tahditlere tâbi kılmak şeklinde tecelli etmişti.

Bu kararnamesinde daha sonra, Sovyet hükümetinin «bu milletler hususunda yapılmış olan haksızlığı» düzelteceğinden, muhtariyetlerinin yeniden ihya edileceğinden, bu milletlere mensup vatandaşlara eski yurtlarına dönme müsaadesi verilerek bozulmuş hayatlarının yeniden doğrulması için elden gelen her türlü yardımı göstereceklerinden bahsediliyordu.

Aynı toplantıda kabul edilen bir kanuna göre de, Çeçen - İnguş ve Kabardey - Balkar muhtar sovyet cumhuriyetleri ve Karaçay - Çerkes muhtar eyaleti (sürgünden önceki ayrı olan Karaçay ve Çerkes eyaletleri yerine) yeniden kurulmuştu. Bu milletlere mensup halkların kendi yurtları Kafkasyaya dönmeleri hususuna gelince, bu iş küçük gruplar halinde yapılmış olacaktı. Ayrıca Karaçay, Balkanların yurtlarına dönüşü işinin 1957 - 58 yıllarında, Çeçen - İnguşların ise 1957 - 60 yılına kadar tamamlanmış olacağı da tasarlanmıştı.

Bu kanundan anlaşılan şu ki; Sovyet hükümetince, Kuzey Kafkasya (Şimali Kafkasya) halklarının iadesi hususunda almış olduğu karar, insani hislerden hareketle değil, sırf siyasi ve propaganda mülhazalarıyla alınmış bir karardır. Bu ciheti şu iki husus açıkça teyit etmektedir:

Evvela harp sıralarında aynı şekilde sürgün edilen Kırım Türkleri ve İdiş Almanlarının mukadderatında bir değişiklik husule gelmiş değildir. İkincisi, Sovyetlerin Kuzey Kafkasyalıların itibarını iadesi

hususundaki kararı gayri muayyen ve gevşek bir vasıf taşımaktadır. Bu kararda şu noktalar temamilen mechu bırakılmıştır:

1 — Bu milletler 13 senelik sürgün müddetince ne kadar zayıflamış ve bu halkın bugün hayatta kalanlarının sayısı nedir? Yüksek Şura bu ciheti sükkülle geçmiştir. Halbuki, hâdiselere şahit olanların söylediklerine bakılırsa, 1943 - 1944 ün kışında vukubulan sürgün sıralarında soğuktan, açlıktan ve Ortaasyada alışmadıkları iklim şartları altında beliren salgın hastalıkları yüzünden bu milletlerin takriben yarısı mahvolmuştur. Daha sürgünden önce, sovyet aleyhdarı hareketlerden ve (Almanlara yardım etmek) den dolayı şüphe altına alınan on binlerce erkek kısmen yurtlarında kurşuna dizilmiş ve kısmende Sibiryanın toplama kamplarına götürülmüştü.

2 — Bu milletlerin sürgün dolayisiyle gördükleri maddî zarar ve ziyan ne kadardır? Yurtlarında bırakmış oldukları ve hükümet tarafından buralara yerleştirilen Ruslara ve sonradan gelen başka unsurlara devredilmiş menkul ve gayrimenkul malları ne derecede ve ne şekilde kendilerine iade edilecektir?

3 — Çocuk, ihtiyar ve kadın ayırmadan bu sürgün işine doğrudan doğruya veya dolayisiyle iştirak etmiş şahısların mesuliyet meselesi de sükkülle geçilmiştir. Komünist partisi XX. kongresinin gizli celsesinde Hruşçev, bütün günahı, Staline yükleyerek bu sürgün faciasını (CANAVARCA BİR HAREKET) diye adlandırmıştı. Anayasa mucibince, tahkikat açmak ve sürgün suçlularını cezalandırmak talebinde bulunmakla muvazzaf olan Yüksek Şura, bu meseleyi de sükkülle geçirmiştir.

İtibarın iadesinde güdülen gerçek gaye, haksızlığı gidermekten ziyade, Komünist partisinin takip ettiği millî siyasetin prestijini yeniden iade etmek olmuştur. Başta Hruşçev olmak üzere Kremlin'in yeni idarecileri, bu kararlarla Kremlinin harp sonrası tatbiki kalkıştığı açık sövence siyaseti dolayisiyle Sovyetler Birliğine dahil gayri Rus halklar, bilhassa müslümanlar arasında gittikçe artan hoşnutsuzluk duygusunu zayıflatmayı ve sovyet nüfuz ve tesirinin Dış Doğu ülkelerine yayılmasını daha ziyade takviye etmeyi düşünmüşlerdir.

Sürülmüş Kuzey Kafkasyalıların muhtariyetlerini yeniden inşa işinden iki seneden fazla bir zaman geçmiştir. Yüksek Şuranın planına göre, bu müddet zarfında Karaçay ve Balkarların bakıyeeri tamamen, Çeçen - İnguşların da hemen yarısı ana yurtlarına dönmüş olacaktı. Halbuki Planın baltalanmakta olduğu anlaşılıyor. Nitekim GRZNENSKIY RABO-ÇİY gazetesinin 12.1.1958 tarihli nushasında okuyoruzki, aynı yılın 1 ocağında sürgünden dönmüş Çeçen ve İnguşların sayısı ancak 200 bin kadardır. Bu mikdar sürülenlerin % de 29 una takabül eder. Aynı tarihe kadarda 5 bin Karaçay - Balkar yurtlarına dönmüştür. Buda sürülen 190 bin halkın % de 14 ü demektir.

14 - 15 yıllık bir süreden sonra Çeçen - İnguş ve Karaçay - Balkar dillerinde yeni gazeteler neşrine başlandığı gibi, milli yayın, okullar ve diğer milli kültür, maarif müesseseleri de faaliyete geçmişlerdir. Bundan başka, Kimünist partisinin emriyle kendi ırkdaşlarıyla beraber sürgünde bulunup da hayatta kalan komünistlerden bir kısmı çalışmak üzere yerli idare işlerine alınmışlardır. Bunlar bugün ahalinin küçük bir kısmını teşkil eden az mikdardaki yerlilerin (milli muhtariyet) lerinin efendisi rolünü oynamaktadırlar. Bu (EFENDİLER), uzun makaleler yazmakta, Sovyet rejimini ve (Büyük Rus milleti) ni övüp göklere çıkaran nutuklar çekmektedirler.

S. Tokayev in söylediğine bakılırsa, Komünist partisi, Karaçay - Çerkes eyaleti halkına harp sonrası yıllarında (Karaçaylıların sürgünde bulundukları yıllarda) özel bir ihtimam gösterilmiştir. Sade son on yıllarda eyalette 30 devlet ve kolhoz elektrik santrali inşa edilmiştir. Eyaletin halk iktisadiyatına büyük yatırımlarda bulunulması hususunda alınmış olan karar dahi komünist partisinin bize karşı gösterdiği ihtimam ve kaygının bir delilidir. Parti ve hükümetin bu ihtimamından heyecanlanan eyalet halkı, nüfus başına düşen et, süt ve yağ istihsalini artırmak ve bu suretle Birleşik Amerikaya ulaşmak yolunda aktif bir şekilde mücadele etmektedir.) Bu kabil beyanat, hiç de Sovyet gerçek durumuna uygun olmayan mutad sovyet propagandasından başka bir şey değildir. Gerçekte ise, sürgünden dönen halkın iktisadi ve manevi durumu oldukça ağırdır. Bu iddiamızı teyit için şu olaylara işaret etmek kâfidir:

1 — 1920, 1929 - 1930, 1939 - 1942 yıllarında Sovyet aleyhdarı isyanlarda bir çok Kuzey Kafkasya köyleri tahrip edilmiş, sağlam kalan kısımlarına Svanetiden Gürcü halkı getirilip iskan edilmişti. Teberda Kaplıca şehride bu meyandadır. Bir çok yerlerde Rusler doldurulmuştur.

2 — Sovyet Çerkesk radyosuna göre Ortaasya'dan dönen ve 2230 aileden ibaret bulunan bir grup,

eskiden yaşadıkları ana topraklarına bırakılmamıştır. Başka şehirlerde mesken verilmiş, mütebaki kısım kolhoz, kömür ocakları ve diğer küçük sanayi müesseseleri yanında bu maksatla inşa edilmiş barakalarda yerleştirilmiştir. Çalışmağa müsait azaları bulunmayan ailelere bu barakalar bile verilmemiştir. Bu çeşit aileler, kendilerine zeminlik kazmak ve zeminlerde en iptidai şartlar altında yaşamak zorunda kalmışlardır.

3 — Bütün bunlar gösteriyorki, anayurtlarına dönen Kuzey Kafkasyalıların çoğu, sürgünde olduklarından daha iyi durumda değillerdir. Onlara, kendi ana köylerinde yaşamak ve baba ocağına dönmek müsaadesi verilmemiştir. Sürgünden dönenler, bir işçi gücü gibi sovhozlara, kolhozlara dağıtılmış ve bunlar insan takatı üstündeki sovyet iktisat planlarını yerine getirmek için istismar edilmişlerdir. Bu yüzden bir kısım sürgün insanlar ellerinde anayurda dönmek için resmi izin vesikası olduğu halde şimdilik sürgün yerlerinde yani Türkistanda kalmayı tercih etmiştir. Zira Türkistanda kan, dil ve din bakımından kardeş olan yerli Türk halkı ellerinden gelen yardımı onlardan esirgemiyor ve onları şefkatle karşılıyorlar. Elbette bütün bunlar, eyaletteki yerli Çerkes halkının psikolojisi üzerinde belli başlı bir teris uyardırmaktan hali kalmamıştır. Sovyet basınının itirafına göre, manevi siyasi durum, hatta komünistler arasında bile daima kötüye doğru gitmektedir. Baş makalesini komünistler arasındaki de terbiye işlerinin durumu konusuna ayıran «LENINSKOYE ZNAMYA» adındaki Çerkes gazetesi, Komünist partisi Karaçay - Çerkes eyaleti komitesinin VIII. toplantısının eyalet ve bölge parti teşkilatlarının ideoloji işlerinde çok ciddi aksaklıklar ve eksiklikleri meydana çıkarmış olduğunu kaydetmektedir.

4 — S. Tokayev'in Çerkes ve Karaçaylılar arasında kültür ve edebiyatının sovyet devrinde, bilhassa harptan sonra önemli başarılar elde ettiğine dair iddiaları dahi hiç bir esasa dayanmamaktadır. Eyalet yazarları arasında edebi yaratıcılıkta tam bir durgunluk hüküm sürmektedir. İnsanların bugünkü hayat ve faaliyetleri hakkında şiirler pek sönük ve fazlasiyle dekoratif şiirler yazmaktadırlar. Yazarlar Sovyet hükümetinin talep ettiği, yalan yazmaktan ve kendi milletlerinin ağır hayatını gülpenbe göstermekten ısrarla kaçınıyorlar.

1957 yılının ilkbahasından itibaren anayurtlarına dönmeğe başlayan Çeçen - İnguş lar daha kötü ve daha perişan bir durumdadırlar. Hoşnutsuzluklarını mucip olan sebeplerden biri mesken daha doğrusu siyasi bir mahiyet kazanmış olan yerleşme meselesidir. Sürgünden önce Cum'uriyetin nüfusça kalabalık mmıntıkları, bilhassa dağ köyleri büyük bir

tahribata maruz kalmıştı. 1939 dan 1944 e kadar dağlarda yerli partizan milliyetçiler ile sovyet tenkil müfrezeleri arasında fasılasız bir mücadele devam etmiş, Şatoya, İtımkala ve Golançok köyleri de sovyet hava kuvvetleri tarafından yakılmıştı.

Muhtariyet ilga olunduktan ve halk sürgün edildikten sonra diğer bölgeler komşu olan Gürcistan, Dağıstan, Şimali Osetya ve Kuzey Kafkasyanın Rus idaresi altındaki bölgelere ilhak olunmuştu. Başkent zengin Grozni şehri ve bu şehre bağlı yerlere Ruslar yerleştirilmiştir. Anayurtlarına dönen 20 bin kişilik ilk Çeçen - İnguş grubu kendi yurtlarında bir çatı ve bir iş bulmadan haftalarca demiryolu stasyonlarında barınabilmişlerdi. Hruşçev idaresi onlarada kendi ana köylerinde, bilhassa dağ köylerinde yerleşmelerine müsaade etmemiştir. Önceden hazırlanan plan gereğince, hükümet onlar için, bilhassa cumhuriyetin ovalı bölgelerinde bulunan solhozlar, makine - traktör istasyonları ve diğer devlet müesseseleri yanında işçi köyleri vücade getirmiştir. Az nüfuslu, kurak, bataklık yerlerde bile solhozlar ve küçük sanayi müesseseleri ve tesisler yanındada işçi köyleri kurulmasına başlanmıştır. İşte anayurtlarına yeni dönen ve dönmek üzere bulunan Çeçen ve İnguşlar buralarda yaşayacak ve çalışacaklardır.

Sovyet hükümetinin Çeçen - İnguşları yerleştirme hususunda almış olduğu tedbirlerden maksat, onları sonradan gelme unsurlar ve asıl Kafkasya yerlileri de dahil, çevre halkından tecrit edilmiş bir duruma sokmaktır. Bu, rejim için bir çok sebep ve yönlerden dolayı elzemdir. Mağdur olmuş ve bu yüzden sovyet hükümetine karşı hiddetli bulunan Çeçen ve İnguşların sonradan gelen ve 1943 de sürgün edilirken ellerinden alınan baba mallarına konarak muhtariyetin efendisi kesilen ahaliye karşı bir sempati beslemeyeceği tabiidir. Onların yakın komşuluğu, birbirleriyle sıkı münasebetleri milli çarpışmalara yol açabilir. Eskiden sürgünde bulunan bu halkın zaten milli kurtuluş temayülleri çok kuvvetli olup, sovyet tahakkümüne karşı umumi bir nefret hissi besleyen sabık komşuları Dağıstanlılar, Osetinler, Gürcüler ve diğer kafkasyalılar ile sıkı temas ve münasebetleri Kremlin için elverişli ve gönül açıcı bir şey değildir.

Kuzey Kafkasya halkının çarlık ve sovyet istilasına karşı yapmış oldukları mücadele tarihinde, Çeçenlerin kendi cevaliyet ve fedakârlıklarıyla bilhassa temayüz etmiş oldukları sovyetlerce pek iyi

bilinen bir hakikattır. Bu bakımdan ileride durum değişince Kuzey Kafkasyada, yani Sovyet imparatorluğunun her zaman endişe uyandıran bu bölgesinde muayyen bir rol oynamaları beklenebilir. Bu itibarla hükümet, Çeçenleri asırlarca devam eden mücadelelerinde bir kale gibi kullanılan dağlardan uzak yerlerde bulundurmak ve onları sovyet hükümetinin sıkı bir murakabesi altına almak kararını vermiştir. Nihayet, hükümet, Çeçenleri Ortaasyanın sürgün yerlerindeki şartlardan pek az bir farkla ayrılan şartlar altında yaşatmak suretiyle onları hayvancılık sovhozlarının bir işçisi gibi daha şiddetli ve verimli edebileceğini ümit etmektedir.

Stalin idaresi Kuzey Kafkas halkını rejimin teslim olmaz düşmanları sıfatıyla sürgün etmekle, ülkeyi bugün kendisine şiddetle ihtiyaç hissedilen ve memleketin mühim miktarda et, süt mamullerini sağlayan bu milletin yurtlarından sürülmesiyle Kuzey Kafkasya hayvancılığının görmüş olduğu zarar çok büyüktür.

Bugün Sovyet halklarının, bilhassa Kuzey Kafkasyalıların durumu hakkında yazılan eserlerin mahiyeti açıkça gösteriyorki, şimdiki Hruşçev devri, sabık Stalin devrinden pek de farksız değildir.

Dergi. Sovyetler Birliğini Öğrenme
Enstitüsü Münich. 1959 No 16

VECİZELER

★ İnsan, zekânın karşısında hürmetle eğilir. Tatlı muamele ve şefkat önünde ise diz çöker.

★ Mirasların en büyüğü, terbiyeli olmak, en büyük kuvvet, işlerini akıllılara danışmaktır.

N. Kemal

★ Dirayetli adam, kuruşları olmayan değil, kuruşlarını itiraf edendir.

★ Yalan ve hile, kısa ve dar bir örtüye benzer. İnsanın maksadının bir tarafını örterse de diğer bir tarafını açıkta bırakır.

★ İnsan istemiyerek yaptığı bir suçtan utanmazsa, ileride isteyerek, pek çok suçlar işleyebilir.

Çerkesyada terbiye adet ve içtimai hayat

— 16 —

★ ★

Bugün en iyi hükümet şekli olmak üzere medinde mubalâğâ edilen «Demokrat Cumhuriyet» idare usulünün binlerce seneden beri Çerkesyada cari olması Çerkeslerin her şeyde olduğu gibi «İdare» hususunda da en yüksek bir fikri her kesten çok evvel bulup tatbik eylediklerini gösteren şerefli bir örnektir. Çerkes idare şeklinden bahsederken meşhûr seyyeh Mr. Bell şöyle diyor:

«Hükümet idaresine gelince, meselâ Amerikada demokrat hükümetiyle Çerkeslerin hükümet tarzları mukayese edilince dikkata değer şu mânâsebetler görülecektir. Amerikada bütün teşkilât hareketi hemen her vakit halkın hissiyat ve temayüllerinden geldiği için halk bu suretle hükümetin idare esaslarını vücûda getiriyor. Çerkesyada ise halkın hissiyat ve temayülleri cemaatin tecrübeli ve akıllılarının tam mürakabası vasıtasıyla gösteriliyor. Bu gibi tecrübeli ve bilgin adamlar tabiatıyla ihtiyarlar arasında bulunur ve bunlara adetlerin kati icapları olarak eskidenberi umumî menfaatlara tealluk eden bütün maddeler üzerinde müzakere etmek, karar vermek sâlahiyeti verilmiştir. İdare mekanizması bu suretle yavaş harekete ve manialara uğrayabilir, fakat zararı bundan daha büyük fenalıklardan mevcut olduğundan her güne kuvvet ve nufuzu taşır, fakat onlar tema-Amerikalıların hükümete ve müessillige en iyi ve akıllılarını seçmiyorlar mânâsını kasdetmiyorum. Ancak Amerikalılar seçtiklerini hudutsuz surette kontrol ve nazaret altında çok ziyade bulunduyorlar.

Çerkesyada dahi yalnız en iyi ve akıllı adamlar her güne kuvvet ve nufuzu taşır, fakat onlar temânen kontrolden hariç bırakılırlar ve her yerde olduğu gibi iyi veya fenayı ayıran efkârı umumiyenin manevi kontrolü altında vazife görürler. Ancak hürriyete riâyet hususundaki gayret ve dikkatları hasebîle bütün umumî işler âleni olarak umum muvacehesinde ve kontrolü önünde münakaşasını isterler ve sui istimal meydan vereceği için gizli, kapaklı idare ve siyaseti kabul etmezler».

Memlekette hükümet vazifelerini temin eden teşkilât ve müessirlerden bahsederken Mr. Bell şöyle konuşuyor:

«Teessüs etmiş Adetlerle efkârı umumiyenin bu

memlekette müessir bir nufuzu olduğu görülüyor. Heyeti umumiyesi bakımından bunların temin eylediği intizama hayret etmemek kabil değildir. Belli başlı anlaşmazlıklardan tevellüt eden tahkirler ile ehemmiyete değer çirkin kabahatlar nisbeten pek nadir vukua gelir. Bu halkı umumî münâsebetlerinde temyiz eden istikâmet, ahlak dürüstlüğü, dostluk ve intizam, sükun ve huzur, güzel terbiye cihetinden adaleti tevzi için karışık usulların lüzumunu düşünen ve kanunlar topluluğunu yazan memleketler kadar iftihar edebilirler. Burada her ferdin âdâbı, en yüksek derecede olmasa bile gene her kes en üstün bir suretle edebli harekete çalşıyor ve büyük çoğunluğu hakkile güzel vasıflara sahiptir. İfrat derecede debdebe, alayış, ifrat derecede tekellüf, dilencilik, haysiyetsizlik siyanen burada meçhuldur. Verasetle bir hüküm ve nufuzdan tamamen uzak olan halk ancak efkârı umumîye üzerinde nufuz kesbetmişlere meyil ve itimat ediyorlarsada hiç bir misalle bu nufuzun tecrübesi, dirayeti, gayreti, secyesindeki istikâmeti hasabile itimade ehil olmayan bir adama verildiğini görmedik. İdare reisliğinde bulunan zatlar umumiyetle yaşları ilerlemiş adamlardır. Zenginliğin burada mütad ehemmiyet ve itibara hakikaten malik olmadığı görülüyor.

Keza dikkata şayandır ki burada debdebeli icraat yoktur. Tertip edilmiş cezalar, tecavüze maruz olanların daveti üzerine toplanan meclislerin verdiği kararların neticesi ise de uzun muharebeler, ahâlinin bir çoğunu perişan ve fakir etmesine rağmen adam soymak ve saire gibi haydutluk gibi şeylerin icra edildiğini işitemedim. Türk ve Ermeni tacirler yanlarında ticari emtiaları olduğu halde bütün memleketi ne bir hırsızlığa, nede bir tecavüze uğramadan yalnız başına serbestçe dolaşıyorlar».

MILLÎ MECLİSLER

Çerkesyada hükümet vazifelerini ifa edecek hususi ve daimi memurlar olmadığından icap ettikçe davet olunan meclisler mühimce işleri rüyet ederlerdi. Ufak tefek davalar ise o muntkada bulunan ve Hâkimlik vazifesinde yapan din alimlerine baş vurularak onun vereceği hükümle hal ve tesviye edilirdi.

Meclisler açıktı, ekseriya bir ormanın gölgesinde kurulurdu. Çünkü civardakilerin hemen hepsi meclise iştirâk eylediklerinden âleni olması lâzım gelen meclis küçük bir bina dahilinde ictima edemezdi. Meclis umume ait işleri rüyet edecek ise orta bir yerde, mühim bir dâva hal edilecekse dâvânın tahaddüs eylediği civarda ictima ederdi.

Meclislerde evvela Pşiler, sonra verkler, Tfe-kotller otururlar. Bu suretle daha aşağı tabakada olanlar kendilerinin fevkindeki sınıflara mensup olanlar oturuncaya kadar ayakta kalırlardı. Abzeh, Şapsuğ ve Ubikh kabilelerinin iştirâkile Rus tecavüzlarına karşı alınacak askeri tedbirleri kararlaştırmak üzere (Kuban) nehrine yakın «Adhanekum» da toplanmış olan meşhur büyük meclisi millide bizzat bulunan Mr. Longworth'un verdiği izahlar, Çerkes millî meclisleri hakkında bir fikir verecek derecede uzun olmakla aynen aşağıya dercediyoruz:

«Toplantı yerine bir kaç yüz yarde (bir yarde 92 santimdir) yaklaşınca berayı ikrâm konak yerine kadar bize refakat edecek bir heyetin (Havidko Mansur Bek) başta olarak yaklaştığını haber verdiler. Müşar ileyhin memlekette en ziyade kadr ve itibare sahip bir zat olduğunu derhal arkadaşım Hacı bana söyledi. Böyle bir zatın lütfen beni karşılamasını kendim için hakikaten pek ziyade şerefli telekki ettim. Onun yaşamasının verdiği vekar ve heybet hissi Avrupada en mümtaz bir zatın vereceği tesirden ihtimalkî daha ziyade idi. Bana öyle geldi ki. (Mecliste sesi, savaşta kılıcı) üstün gelen ve Çerkesyada en ileride bulunan bu zat üstün mevkiini ne bir tesadüf neticesi olarak elde etmiş, ne de mevcut bir Hükümdar tarafından kendisine bahşolunmuş. O ancak haiz olduğu şerefli mevkiinin fermanını, hemşerilerinin zımnı fakat hür reilerinden almıştır. Ve şahsi cesâreti, fetâneti, Dağ demokrasisinin verdiği fitri fesahatı ile kazanmıştır. Bu faziletleri kendisine temin eden büyük dehâsı, haşin ve itaatsız bir halkı gayri ihtiyari olarak emrine münkad tebaa haline koydu. Hatta bu manevî nüfuzuna işaretle bazıları kendisine (Kral) diyor.

Mansur Bek her tarafında beyler (Verk) bulunduğu halde bir alayın başında görününce bizim üç yüze varan arkadaşların çoğu güya bir hücum yapıyorlarmış gibi kısa bir bağırışla onlara doğru dört nala koştular. O bir tarafta aynı suretle bunlara doğru hücum ettiler. Tüfekler, tabancalar havaya atıldı. Öyle bir şiddet ve iştihakla adam, adama, at ata karıştırlarki iptida şaşırıldım. Bunun ne olacağını anlıyamamıştım. Halbuki hiç imiş. Dostlar arasında böyle eğlenceli bir nümâyış yapmak sevdikleri bir

meşgale olmakla istedikleri kadar yaparlarmış. Bihassa büyük adamlarla karşılaştıkları vakit delikanlılar tarafından ihtiram nişanesi olmak üzere böyle bir gösteri yapılmış.

Böylece iki cenahta gençler şiddetli gösteriler yaparken her iki tarafın erkânı da eskisi gibi yine vekarla ağır ağır yürüyerek yekdiğerine yaklaşıyorlardı. Her iki taraf buluşunca hepsi (Mansur Bek) e uyarak atlarından indiler, bizde indik.

Elini adetleri üzere (selâm yerine) sağ kulağına doğru kaldırdıktan sonra karşımda duran bu meşhur reise azalmayan büyük bir merakla baktım görünüşe göre elliye geçmişti orta boydan bir az yüksek olup kuvvetli ve sağlam vücudu vardı. Silâhları zarif ve pek güzel işlenmişti. Yerli mâmûlâtan yapılmış sade e-bisesinde hemşerilerinin hasedini tahrik edecek bir şey yoktu. Kışın Kuban nehrini geçerken donarak sakat kalmış olan bir ayağını geride sürüklemesi onun sevimli tavrı üzerine manevî bir yakınlık ekliyordu. Evvelce muharebede almış olduğu yaranın nişaneside hâlâ üzerinde idi. Kendisinde fitri temayülâtile bir az karışmış hazine bir nazar vardı. İşte bunlar derhal kendisini sevdire ve saydırır. Hararetili bir kalbin zekâve iktidârle idare edilen hayırhahlığı onun geniş Avrupada (Centilmen) denilen râğbetli çehresine hakiki bir üstünlük veriyordu. Tavrıları tavrı idi.

Çerkeslerin teşrifât usulüne uyarak gerekli merasimi sükûnetle icra etti. Her ikimiz harâretle birbirimize sarıldık. Sonra yan yana Millî meclisin toplanıldığı yere doğru gittik. Yanımızdaki bütün gençler kendilerini bekleyen Ruslara karşı vatani vazifelerini yapmak üzere hemen gittilersede millî mecliste hazır bulunanlar dört eyaletin ileri gelen zâdegân, ülema ve ileri gelenlerinin kısmı azamını ihtiva etmekte olduğundan bu heyet bütün olaylar üzerinde gayri kabili itiraz bir nüfuza malik olduğuna delalet etmek için lâzım gelen şeref ve azamet hakkile haiz idi.

Hakikaten böyle bir meclis gerek vasıfları, gerek sayı itibarile ahâlinin kat'î isteğiyle tâyin olunmuş gibi sayılabilir. Çünkü ahaâli meclisin kararından başka hiç bir emre itaat etmez. Umumun itaatını temin maksadına varmak için bundan daha muntazam bir temsil usulu tatbik olunabilirsede Çerkesler bu muntazam usulun doğuracağı melhuz ve millî ve vatani menfaatları ihlâl eden hiyânet ve ihânete bu karışık ve sarîh olmayan temsil usulünü tercih ediyorlar. Hakikaten bu istiklâlini seven halk kuvvetini o derece kıskanırki hiç bir kimse kuvvetini kendi elinden başkasına itimat etmez. Ne resmi bir şekilde bir şahsa vekâlet verir. Nede bir dakika için mahdud bir heyete temsil hakkını verir.

Devletlerin idare usulünü esasından değiştirerek nufuzu büsbütün halka vermek isteyen ve o kadar şiddetli, son derecede hür bir idare usulu için (Arayı umumiye) diye bağırıp çağıran bizim (radikal)ler hatırlasınlarki islâhât yolunda onların istediklerinin üstündede bir kademe vardır: Asla oy yok...

Halk şiddetle istiklâl reyilerine bağlı olmakla beraber bu meclisin bilkuvve memleketi temsil etmekte olduğuna şüphe edilemez. Çünkü yaş, tecrübe, bahadırılık, fersahat bunların hepsi nufuz ve kıymet taşır. Bu faziletlere mâlik olanlar halkın sevgi ve güzel nazarlarını çeken bir usula dayanarak kendilerine resmi bir şekil verince halk efkârının kati mümessili oluyorlar. Bu nufuz ve temsil, evveleri ekseriyya büyükçe mikyasta bir vadiye yahut bir kabileye munhasir oluyordu. Fakat harici tehlike daha geniş tedbirlerin alınmasını icap ettirdi. Milli menfaatları idare edecek meclisin muhtelif bölgelerde, kabilelerde zaten mevcut temsil heyetlerinden daha geniş bir nufuz daresi olması zaruri olduğundan milli meclisin nufuzu ve şumulu büyük bir mikyasta genişletildi.

Memleketette her ferd bu umumî mecliste bizzat bulunmak ve mümkün olduğu kadar kendi fikrini savunmak hakkını kimseye vermez. Fakat uzak mesafelerden gelmek zahmeti, hususi işlerin bırakılması bu kadar âzânın bir noktada toplanması ve işe edilmesinin mümkün olamaması yüzünden mecliste hazır bulunan mütemet zatlara - her ne kadar hususi intihap edilmiş ve gönderilmemiş işlerde - iktifâ ederler.

Bugün harp sahnesi Şapsığ ve Netkhvaç eyaletleri olduğundan Millî meclise katılan âzânın azim ekseriyeti bu iki eyalet ahalisinin ileri gelenleridir. Başlı sarıklı ve (Efendi) namını verdikleri âlim ve hâkimler, kır sakallı rüesa ve ekâbir uzak vadilerden geliyor (Selamuneleyküm) diye doğruca meclise girerek oturuyor, etrafına bakınca meclisin büyük çoğunluk teşkil eden âzâsı ve hürmete değer zatlardan teşekkül etmesi hasebile kararlarının umum için kabul olunacağına kani bulunuyorlardı. Bu gibi meclislerin toplantı gün ve saatları her tarafa ilân edilmekle beraber şahıslara ayrıca davetiye gönderilmez. Ancak ilânlarla umum davet edilmiş sayıldığından isteyen gelir ve doğrudan doğruya reyini kullanır.

Konak yerine yaklaştığımız vakit Çerkeslerin on kabilesini temsil eden on yıldız iki ok arasında bulunan yeşil milli bayrağın üzerinde dalgalanan (Millî meclis) hakkında ilk defa olarak bir fikir edinmeye başladım. Muhteşem bir meşe ormanı... Altı gü-

Çerkes adet ve ananesini (Hahze) derleyip kıymetlendiren, ycnî bir cemiyet nizamı kuran hakim Jebagin yardımcısı PŞİ KAYTUK ARSLAN BEG

zelce temizlenmiş, seris gölgeli, içinde yosun kaplı ağaç gödeleri yeşil yapraklardan olan tavanı için direk vazifesi görüyor.

Kibarlardan, ihtiyarlardan terekkep etmiş gruplar çayır üzerinde oturmuş, görünüşe göre ciddi müzakereler ile meşgul idiler. Atlar eğrilerle, gemlerle her tarafta ağaç dallarına bağlanmıştı. Memleketin akıllıları böylece gölgede toplandığı sırada daha hararetli bir konuşma muhtelif tabiatlı delikanlılar arasında civardaki çayırılıkta cereyan ediyordu. Oda harp ve binicilik tecrübelerine dairdi.

Açık bırakılan bir aralıktan geçerek meclise girdik. Bizim içinde yer hazırlanmış ve minder serilmişti. En mümtaz reisler etrafımızda halka teşkil ederek çayır üstünde oturdular. Ne tarafa baktıksa bu halkanın dışında toplanan bir takım cengaverlere tesadüf ettik. Bu dalgalı insan duvarı yalnız her taraftan bizi kuşatmışlardı. Toplantı yerini çevreleyen ağaçların dalları üzerine (loca gibi) oturmuş garip manzaralı bir dinleyici kalabahğı da her taraftan üzerimize doğru eğilmiş bakıyorlardı. Hazır bulunan bütün insanların zımnı muvafakatı ile bahis mevzuu olacak mesele üzerinde söz söylemek vazifesi kendisine verilen başlıca hatip (Havidko Mansur Bek) olmakla meclis açılmıştı.

Muşarunileyh karşımızda çayırda oturmuştu. Fasîh Türkçe konuşabiliyorsa muhaveremizi her kes anlayabilmek için bize Çerkesçe hitap ediyordu. Bundan ötürü iki tercüman kullanmağa lüzum vardı. Bizim tercümanımıza Gürcü (LOKA) Çerkesçeyi Fransızca ile bize tercüme ediyor, Zadeğândan Hâkim (Hacımuko Mehmet Efendi) (1) de Türkçeyi Çerkesçeye tercüme eyliyordu. Mehmet efendi büyük bir adam için tercümanlık bir tenezzül idi ise de sade bir tercüme yapmaktan ziyade kendisine bakınları memnun etmek için kendiliğinden istilâhlî tâbirlerle süsleyerek zekâsını gösterecek bir mevki idi. Kendileri fasîh dillî, yakışıklı, serbest, cesur, latifeci ve meşhur hâtiplerden olmakla böyle umumi toplantılarda konuşuyordu. Söz söylemek için bastonuna dayanarak karşımızda durunca (Şerod) hikâyesinin her şeyini bilen papasını bana hatırlattı.

Mansur Bek Çerkesyanın mümessili olarak içtima eden hemşerileri namına bizi selâmladı ve (Mr. David Urkhat)ın sıhhatinin devamını temenni eyledi. Sonra bizimde gördüğümüz gibi Ruslar bütün kuvvetleriyle tekrar tecavüze başladıklarından ve ellerinden gelirse kendilerini büsbütün mahvetmek istediklerinden Ruslara karşı İngilizlerin işe müdahale edeceklerine dair ne gibi bir ümid verebileceğimizi sordu. Cevaben: (Viksin) (2) meselesinde İngilterenin aldığı tavrıdan dolayı Rusyanın Çerkesya sahillerine koyduğu ablokayı kaldıracağına itimat olunabileceğini ve Çerkeslerin istiklâlîni İngilterenin tanıdığını söyledim.

Cevabımın memnuniyet verdiğini farkettim. Çünkü kendilerini sarmış olan tehlike büyük kurtuluş ümidi uzaktı, Bundan ötürü daha sarîh ifadelerde bulunmaklığında ısrar olundu. Mansur Bek söze devam ederek dediki: (Mr. Urkhat'ın buraya seyahatından beri bütün ümitlerimiz İngilterede toplanmıştır. Aradan üç sene yakıcı ve kanlı uzun üç sene geçti. Fakat gelişle bize verdiği ümitler felâket günlerimizde kalplerimize teselli getirdi. Ayrıldıklarında bütün Çerkes ümerasının imzalarını taşıyan umumi bir arizayı birlikte götürdüler. Bütün ızdıraplarımızı, mağduriyetlerimizi, ümitlerimizi açıkça belirten bu arizayı bizim namımıza İngiltere kralına takdim emeyide derühde etti. Kırâlnızın kudretini, büyüklüğünü, âlicenaplığını aynı şartlar içinde bulunan Mısırdaki kardeşlerimize vâpı olmuş olduğunu bildiğimizden neticeden şüphe edebilirmiyiz? Yahut onları kurtarmak için uzatılmış olan silahın bize yetişmeveceğini, yahut bizim için daha az şiddet göstereceğini zan edebilirmiyiz? Havır.. Gökten bir besâret melîkesi gelse bile Mr. Urkhat'tan ziyade burada sevinc veren bir kabule mazhar olamazdı, yahut kalpleri şimdilik

cesaret verecek istikbal için tatminkâr olarak arkasından bırakamazdı. O vakıttan beri bütün çektiklerimize rağmen bu emniyet ve itimat hâle gibi bırakarak, güzel, geniş, eksilmemiş olarak duruyor. Toplantıda bulunanlar için hatta çerkesyada bir adam yoktur ki bizim hâlâ onun sayıyla nail olacağımıza emin bulunduğumuz yardıma karşı minnettarlığı göstermek için her fedakârlığı yapması en ufak çocuklarımız bile dualarında onun adını zikretmeyi öğrenmiş bulunuyorlar.

Şu halde sizde söyleyiniz, aynı samimi ruhla bizim hakiki olarak, doğru olarak beklileyebileceğimizi bize açıklayınız. Ne zaman sürülerimize bakmağa, tarlalarımızı emniyetle sürmeğe muvaffak olacağız. Ne zaman evlerimiz yanmaktan, çocuklarımız katliamdan mesum kalacak? Allah aşkına bizi iğfal etmeyiniz. Bizim emniyet ve itimadımıza aldâtıcı şeylerle mukabele etmeyiniz. Çıplak hakikati söyleyiniz. Yalanın hakikata benzedebileceğini biliyoruz. Hatta yalan hakikata o kadar yaklaştırılabilirki aralarında şu iki parmağın arasındaki mesafe kadar genişlik kalmaz. Halbuki aralarında ışıkla karanlık kadar fark vardır»

Bu tantanalı nutkun gerçek olarak bilmediğim şeylere dair katî ifadelerde bulunmaklığım resmen temennî edildi. Ben ancak kendilerine ait ümitlerini teyit ettim ve muktedir olabildiğim derecede kendilerinin ümid ettikleri esasları izah eyledim. Kendi davaları uğrunda benim gayret ve samimiyetimi halledar edecek hiç bir tehlikeden çekinmieceğimi vâdettim. Çünkü bu hürriyetin mukaddes davası idi. Hürriyet İngilizler kadar Çerkesler içinde aziz olduğundan onun uğrunda Çerkesler içap ederse hayatlarını büyük bir arzu ile feda edeceklerdi.

Lâkin İstanbul İngiliz sefiri (Lord Ponsombi) nin çerkeslere tebliğ edilmek üzere Mr. Bell'e tevdi eylediği sırlarla dolu haber daha ziyade itimad verdi. Lord yakında kendisinden bir tahrirat alacaklarının ve bunun kendilerini çok memnu edeceğine şüphe etmemdiğinin çerkeslere tebliğ edilmesini arzu eylediğini Mr. Bell'e söylemişti.

Mansur Bek bunun üzerine hemşerileriyle bir az müzakere etti. Mütebessim nazarlardan, tasvip manasını ifade eden «Ariba» kelimesinin çokça kullanılmasından bu tebliğin memnuniyeti mucip bir tesir husule getirdiğine hüküm olunabilirdi. Sonra müşarunileyh nutkuna devam ederek dediki:

(1) İstanbul'da tahsilini yapmış ve Padişah'tan Baş Hakim'lik fermanı almıştı

(2) Şimali Kafkas sahiline yavaşmış ve Rus donanması tarafından zaptedilmiş bir İngiliz ticaret gemisi (Devamı var)

SAFİYET ŞAPLI

Sabık Medine Muhafızı ve Şeyhulharemi Nebevi, Sultan yaveri Müşir Şaplı Bereketkue Osman Ferid Paşanın ve Şimali Kafkas mücahidi İmam Şamilin oğlu Gazi Muhammedin kızı Emine Nefiset Şamilin kızları Safiyet Şaplı Medinede doğmuştur. İlk tahsilini İstanbulda Notre-Dame de Sion Fransız mektebinde, yüksek tahsilini Cenevre (İsviçre) de yapmıştır. Ondan sonra Cenevre konservatuarında müzik ve piyano da çalışmış ve iki nişanda almıştır.

Halim selim ve son derece merhametli ve cömert ahlaklı idi. Her şeyi iyiliğini düşünür ve isterdi. Nezih ahlakı ile her kese kendisini çok sevdirmişti. Boş zamanlarında (Nazife Ferid) müstear adı ile şiirler yazardı. Şiirleri çok hislidir. Fazla mütevazi olduğundan şiirlerini neşretmemiştir. Çok güzel ata biner ve satranç oynardı.

Kalbinin tek sevgisi olan ve ecdadından kendisine miras kalan derin ve sönmez vatan aşkını ve hemşeri bağlılığını, kırık emelleri ile kabrinde beraber gömdü. En son hizmet olarakta Kafkas Kültür ve yardım derneğine Bin lira bağışta bulundu. Hemşerileri ve gaye arkadaşları arasında unutulmaz bir sima olan merhume SAFİYET ŞAPLI arkasından derin bir boşluk bırakmıştır.

Aziz kardeşimizi hürmetle anar, Allahtan rahmet dileriz.

Yeni Kafkas

ARMET SALT NEKHUŞ (NEXUŞ)

1874 - 1923

Suriyede Şamda doğmuş, askeri rüştiye ve idadide tahsilini bitirdikten sonra İstanbul harbiyesine girerek 1895 te teğmen olarak neşet etmiştir. Babasını ufak yaşta kaybeden Sait; daha küçük yaşta spora merak etmiş, sınıfının en güzide talebesi olmuş, halter onun en çok sevdiği spor şubesi idi. Orduda az bir müddet hizmetten sonra 1903 tarihinde Şam askeri rüştiyesi cinnastik ve Fransızca muallimliğine tayin edilmiş, bir çak talebeler yetiştirmiştir. Solak olan Nehuş (Nekhuş) Sait, bütün kuvvetini sol bazusunda bulur, yaptığı idman terbiyelerinde sağ kolların kullanan talebelere bir hayli sürprizler yapardı. Kalın bazulu kalın ve kısa enseli kısa boyu ile bir arslan manzarası verirdi.

Havada 8 12 kişinin üzerinden aşarak perendeler, sabit mihver ve ters mihver, büyük çarhlar, yerde bir çok piramidler, halkalarda perendeler. tek elle paraleller, serçe parmaklarıyla ileri geri paraleller ve saire gibi bir çok hareketlerin yaratıcısı idi.

Halkalar üzerinde serçe parmakları ile amudi (dik) ileri, geri ufki vaziyetler alır, tek el ile halka üzerinden ufki çarh hareketleri ile ve diğer parmaklarıyla yaptığı devirli hareketler mütehassısların belirttiklerine göre yapılamayacak, yapılmayan ve görülemeyen hareketlerdir. ,

Sait Nekhuşun babası 1864 hicretinde Şimali Kafkasyadan gelmiş bir çerkeşti. Güzel Çerkesçe, Türkçe, Fransızca, Arapça bilirdi. Geniş omuzlu, bir çok pehlivanların yürüyüşü gibi sağa sola meylederek yürür, keskin bakışlı, kuvvetli bir zattı. İyi bir cinnastik hocası olan sait disiplini pek sever sert bir insandı. Nöbetçi dahiliye zabiti olduğu zamanlarda kabahat yapan talebelere o zamanlar tatbik edilen değnek ile dövmek usulünü ihmal etmezdi. Meşrutiyet devrinde İsveçe gitme imtihanını kazanmış olmasına rağmen o devrin garazkâr ve çekemiyen insanları yüzünden gönderilmemiş, hatta istikbaline sed çekilerek 1911 yılında Edirne askeri idadisine hoca olarak gönderilmiş, daha sonra Kuleli askeri lisesi cinnastik hocalığına nakledilmiştir. Binbaşı

iken emeklîye ayrılmış 1923 tarihinde üsküdar'da vefat ederek karacaahmet mezarlığına defnedilmiştir.

Sait Nekhuş temiz ahlaklı, dürüst, vazife sever bir insandı. Talebeleri kendisini çok sever ve Çerkes Sait hoca adıyla yad ederlerdi.

TAMBI ELEKHOTI

1889 — 1952

1 Mayıs 1952 tarihinde Tambi Elekhoti vefat etmişti Tambi Elehoti Şimali Kafkatsa Digorya da doğmuştur. İleri bir ailenin çocuğu idi Vladikafkasta lise tahsilini yaptıktan ve 1913 senesinde Petersburg'da hukuk tahsilini bitirdikten sonra memleketine dönüyor, baroya kayd olarak avukatlığa başlıyor. Gayesi çok sevdiği hemşerilerinin hak ve hukukunun müdafaasını üzerine almaktı. Çak iyi bir hatip ve mücadeleci bir ruh sahibi idi. Milliyetçi ve çok kıymetli bir hukukçu olan Tambi Elekhoti bütün kalbiyle bağlı olduğu sevgili vatanının kurtuluşu ümidi - ni besler, milli ananelerine büyük sadakat gösterir ve bu gayeleri hiç bir vakit ihmâl etmez, halka gizlice telkinlerde bulunurdu.

Birinci Dünya savaşında bir süvari alayile harbe katılmak mecburiyetinde kalıyor. Rusyada ihtilâlin başlaması üzerine bulunduğu Petersburg'da ihtilâl işlerine karışıyor ve aktif bir rol alıyor.

Genç ihtilalci ve vatanperver Tambi artık Rusyada fazla kalmak istemiyor, memleketin istiklâl davalarına karışmak üzere hemen Kafkasyaya dönüyor. Memlekette yorulmak bilmiyen bir azım ve iman ile çalışarak az zamanda sıvrılıyor ve Şimali Kafkasya milli merkez komitesine aza oluyor. Bu esnada türeyen çarcı general Denikin ile uğraşırken bir taraftanda milli davaların hal edildiği milli toplantılarda hürriyet, istiklâl davalarında çalışıyor ve gece gündüz uğraşiyor.

General Denikin tasfiye edildikten sonra memlekete saldıran kızıl kömünistlerle dağlarda mücahit bir asker gibi çarpışıyor ve nihayet memleketinin kızıl düşman çizmeleri altına girmesine tahammül edemiyerek Türkiye'ye geliyor ve buradan da Fransaya geçiyor. Fransada da milli davada feragatle ve faal bir surette çalışmasına devam ediyor.

İkinci dünya harbi başlayınca kendisine yeni vazifelerde terettüp ediyor. Bir taraftan kudretli ka-

lemile Kafkasyanın istiklâl davasını müdafaa ederken diğer taraftanda yeni Kafkas mühacirlerle esirlerinin yardımına koşuyor. Bu bedbaht Şimali Kafkasyalıların elemelerini hep beraber çekiyor, elden geldiği kadar onları bağrına basıyor, teselli ediyor, kırılmıyan ümit ışığını onlara aşılamağa çalışıyordu.

İkinci dünya harbinden evvel Lehistanda Varşovada çıkan Kafkas mecmualarile savaşta bittikten sonra Münih'te çıkan Kafkasya mecmuasında ve daha evvelde Pariste intişar eden Le Caucase mecmualarında bir çok yazıları vardır. Şimali Kafkasya milli komitesinin Fransa mümessilliğini de yapmakta idi.

Nihayet yıllardan beri izdirabını çektiği göğüs anjiniinden kurtulamıyarak 63 yaşında olduğu halde 1 Mayıs 1952 tarihinde yabancı bir memlekette Pariste hayata gözlerini kapıyor. Kafkasya hakkında büyük bir eser yazmış isede intişarını görmesi kendisine nasip olmamıştır.

Kafkas Kültür Derneğinin 28. Kasım. 1959 Cumartesi günü akşamı saat 20 de Şehzade başında Yeni Saray salonundaki çayını ihmâl etmeyiniz. Sabaha kadar sürprizler, eğlenceler, milli oyunlar danslar.

Son Eskişehir Balosu

Ağustos başlarında Eskişehirdeki hemşerilerimin bir balo tertip ettiklerini sevinçle öğrenmiş, sık sık buluşmamak hasretinin üzüntüsünü çektiğim kıymetli Eskişehirliiler arasında bir iki gün vakit geçirmeği çok arzu etmiştim. Balonun ağustosun 8 inde olacağı müjdesini verdiler. Bende İstanbul kafilesine katıldım. Eskişehirin kıymetli ve ateşli, müşafir sever hemşerilerimizi zaten sever ve takdir ederdik. Kalp kalbe karşıdır diye bir atasözü var. Bu vsile ile onlarla buluşmak, koklaşmak, sevmek ne sâadet. Geçen baloda da bir hayli dost kazanmış, sarmaş dolaş olmuştuk. O güzel hatıralar, heyecanlar daima gözlerimizin önünde.

Bu seferde bu heyecanla yoldayız. Eskişehir gelince Eski dostlarla buluştuk. Seviştik, öpüştük. Yüzler kıpkırmızı, gözler pırıl pırıl. Yakınlık, sevgi ne güzel şey. Uzak mesafelerin bunda hiç tesiri olmuyor.. Bizi balo verilecek yere, Devlet demir yolunun havuzlu, muntazam tarh edilmiş lokal bahçesine götürdüler. Lokalin kapalı kısmı olan salonundan akordyon sesleri geliyordu. Belli idiki orada prova var. Bir aralık provalara gidelim, yakından görelim dedik. İki arkadaşla merdivenleri çıkarak salona girdik. Güzel ve geniş bir salon. Eskişehir ekip hocası kıymetli hemşerimiz Saime Uğur, ekibe izahat veriyor, elinde defter, oyun ve figür sıralarını takip ediyor, müziğe tempo tutuluyordu. Genç kızlar ve genç delikanlılar milli oyundaki meharetlerini göstermeğe çalışıyorlardı. Hakikaten Kafkas oyunları, Çerkes dansları çok ritmik, çevik ayak oyunu, enerjik hareketleriyle sporun güzel bir numunesidir. Belliki ekip üzerinde bir hayli uğraşılmış, takdire değer neticeler elde etmeğe muvaffak olunmuştu.

Balo saat 21 de başlayacak. Bahçe hınca hınç dolu. masalar kurulmuş, etrafta çeşitli çiçekler, muhtelif renkte ampullarla her taraf aydınlatılmış. Her yer pırıl pırıl temiz. Seçkin bir topluluk yeri. Eskişehirin ufak olmasına rağmen balo büyük şehirlerin balosundan bir eş. Davetliler güzel ağırlanıyor, yerler gösteriliyor, itiraz edenler yok. Garsonlar ter temiz, nezâket, incelik hâkim. Halkta sevinç, neş'e sempati ve büyük şehirlere nasip olmayan bir yakınlık hâlet-i ruhiyesi var. Tuvaletli hanımlar, güzel ve

temiz giyinmiş beyler arasında smokinlilerde eksik değil. Memurlar arasında Eskişehirin iyi idarecisi, kıymetli Valisi ile emniyet Müdürü baloda.

Müzikle balo başlıyor. Eskişehir ekibi coşkun alkışlarla piste çıkıyor, oyun başlıyor. Güzel ve her kesin ilgisini çeken oyunlarından sonra dans, daha sonra İstanbul Kafkas kültür derneğinin ekibi gene büyük alkışlarla sahada. Her Tarafta alkışlar biri birini takip ediyor. Ne kadar olsa İstanbul ekibi müsafir olduğu için misafirlik sevgisi pek kuvvetli olan Eskişehirliiler bunuda ihmâl etmiyorlar, belki alkış bir az daha uzun sürüyor. Fakat hakikatte her iki ekip oyunlarında bir birleriyle yarış ve rekabette. Alafranga dansların muhtelif çeşitleri valstan rokenrola kadar gidiyor. Figürler bir hayli değişik, devamda. Alkış, neş'e, sevinç, eğlence gece yarılardan sonralara kadar devam ediyor. Lokalin dar pisti belliki daha üç misli olmak lüzumunda. Pistin etrafındaki muhtelif renklerle ışıklandırılmış ampullarla ve fışkırıyellerle güzel manzara teşki eden su arkına düşmemek için gençler çok dikkatli yürüyorlar. Kalabalıktan bir birlerine çarpışanlar, gülüşenlerde eksik değil.

Gece yarısına doğru bir Kafkas elbisesi müzayedede. İlk peyi, tatlı ve ateşli gencimiz Eskişehirli Salahattin Altay sürüyor. Altay esasen uzun yaylalı, fakat Eskişehirde çok oturduğu için artık oralı olmuş. Petrolu gibi ateşli ve seyyal. Mayı gibi her tarafta akıyor. Güzel pozlariyle ve nükteleriyle her kesi heyecana getiriyor. Artırmayı o idare ediyor. Bu işin tam kompetanı. Her taraftan paralar gönderiliyor. Müzayede pek canlı. Bitme saatına bakmadan hararetle devam ediyor. Nihayet elbise Meclisin en genci sevimli Kayseri mebusumuz Hakkı Kurmelde kalıyor. Oda elbiseyi Derneğe hediye ediyor. Kurmel kisenin ağzını bir hayli açmıştı. Mebusta olduğu için tüccarlara ve heveskârlara sıra vermek istemiyordu. Yalnız Millet vekili olmak kâfi değilmiş Cömert olmak, fedakârlık yapmak onunla beraber yürür. O, onu pek âlâ biliyordu. Parsayı kimseye kaptırmak istememişti. Dediği de oldu.

Saat gece yarısından sonra 2. Artık balo sona ermiş gibi idi. Fakat hareket yok. Davetlileri iştirak

hata göndermek, el çırmakla elleri yorulanları, neşe içinde gülmekten gerilen yüz etlerini dindirmek için teşekkürle uğurlamak lüzumlu idi. Bir kısım halk; figüranları fazlada yormak istemiyorlardı. Davetlilerin çoğuda kâfi miktarda neşe derecesinde biralarmı yuvarlamışlardı. Her kes sevinçli, neşeli, eğlenceli bir gece geçirmişti. Lokalin güzel bahçesi yavaş yavaş boşalıyordu.

Ertesi gün İstanbullular bir kır eğlencesine, havuzlu bir ormana davet edildiler. İstanbuldan gelenlerden başka 30 kişilik bir gurupta Konyadan, balo için seyre gelmişlerdi. Hususi otobüslerle gelen bu hemşireler arasında Ereğliler ve Karamanlılarda vardı. Kafile tam olmak için içlerine doktor ve avukatlarla eklenmiş. Belki yolda hasta olan bulunur, biri birinden davacı bulunur diyeceksiniz. Ne hasta olan oldu, nede birinden davacı. Hiç birine ihtiyaç olmadı. Bu hemşerilerimizde umumi neşeye neşe kattılar. Kırdan hep beraber güzel, eğlenceli saatler geçti. Akordiyonlar, Armonikler, Kafkas milli oyunları, Kafe, Apsıva, Çeçen çift ve gruplar halinde birbirini takip ediyordu. Suriyeden İstanbula yazı geçirmek için gelen hemşerimiz bir vali, mebuslar oyuna davet ediliyor. Onlarda oynuyor, genci, ihtiyarı hatta mini mini Mecit, atike, sevinçte kır pistinde. Güzel masalar etrafında muntazam bir öğle yemeği havuz kenarında yeniyor. Akşama yakın bir 5 çayı. Hep bunlar pek güzel bir idarenin ve ince bir zevkin mahsulu idi. Arkasından Konyaya gidecek hemşehriler otobüslerinde yer almağa başlıyorlar. Lutufkâr Eskişehirli hemşerilerle ekserisi üniversiteli İstanbul ekibi amatörleri; Konyalıları bir sürpriz yapmak istiyorlar, bir genç kızımızın başına bir geniş örtü örtterek bir gelin alayı tertip ediyorlar. Çerkeslerin gelinler için söyledikleri Rıdâde şarkısını koro halinde söyliyerek otobüse kadar geliyorlar, alkış içinde Konyalıları uğurluyorlar. Güneş guruba başlıyor. Otobüslere ve hususi otomobillere biniliyor, kafile Eskişehir yolunda.

Akşam yemeği Porsuk karşısındaki lokantada yendikten sonra İstanbula dönüş hazırlığı başlıyor. Kafile gece yarısı istasyonda. Eskişehirin pek kıymetli hemşerilerimizde istasyonda. Kafileyi teşyi ediyorlar. Hanımları, beyleri, ihtiyarları, gençleri hep bir arada. El sıkımlar, sarılmalar ile tren hareket ediyor.

Eskişehirli bu güzel unutulmaz hatıraları daima muhafaza azminde. Bu güzel geçen günleri kalplerden silmemek için pek titizler. Çünkü geçen balodada bu güzel jestleri belirtmişler, İstanbuldan ge-

len hemşerilerinin minnet ve şükranlarını sunmağa vesile olmuşlardı. Üstün yakınlık, ateşin ilgi, kalbi ve ruhi bağlılık, derin ve temiz samimiyet en başa getirilmişti. Bu dostluğun ve balo kurucularının elemanları başta Saime Uğur, Avukat İsmet Angı, Salahettin Altay olmak üzere Ruşen Mamuh, Numan Balkız, Mümtaz Mamt, Muhittin Mirza, Kemal Uğurlara ve Eskişehirdeki diğer kıymetli hemşerilerimize sonsuz minnet ve şükran. Sağ olsunlar.

Yeni Kafkas

BIRAZ DA GÜLELİM

Derleyen: **Mehmet K E T E Y**

★ Varşovada 4 ekim de Arnavutluk için (yeni bir bayrak bulunması lâzımdır) diye bir şaka havadis dolaşmakta idi. Sebebi o gün Sovyet Rusya birinci peyki fezaya fırlatmıştı. Bundan ötürü o tarihten itibaren Arnavutluk Sovyet Rusyanın en ufak peyki vaziyetinden kurtulmuştu.

★ Bir profesör Üniversite talabelerine ders esnasında Birleşik Amerikanın müşkül ve önüne geçilmez bir buhrana, iktisâdî çukura sür'atle gittiğini, o çukurda nihâyet yuvarlanıp mahvolacağını uzun uzadıya izah ettikten sonra talebelere sordu: Şu şekle göre Sovyet Rusyanın haritası nedir?

Üniversite talebeleri hep beraber ve birden «Her hususta Amerikaya yetişmek ve onu geçmektir» diye cevap verdiler.

★ Sovyet diktatörü Hruşçef, Mikoyan ile birlikte Sovyet Rusyada bir teftişte gezerken çocuk yuvalarını ve mecburi çalışma temerküz kamplarını ziyaret ettiler. Bu ziyaret esnasında o müesseselerin müdürlerinin idare ettikleri yerlerde Stadyomlar ve klupler yaptırmak için krediler tahsisini kendilerinden rica ettiler.

Hruşçef çocuk yuvalarına kredi vermek istemedi. Fakat temerküz kamplarına bol bol krediler tahsis etti.

Temerküz kamplarından çıktıktan sonra Mikoyan; Hruşçefe sordu: (Niçin öyle yaptın? Aksine Çocuklara yardım etmek lâzım iken sen cürüm işlemlere yardım ettin)

Hruşçef (sen Anastas; muhalif gurubu unuttun. Eğer Kağanoviç, Malenkof ile birlikte bizi mevkilerimizden çelme yapıp yovarlamaktan ise onlar bizi çocuk yuvalarına göndereceklerini zann ediyorsun?)

Çerkes hikâyelerinden:

Hazin hicrette bir deniz faciası

Derleyen: Seyin TIME

1859 da Şeyh ŞAMİL esir olduktan sonra daha beş sene saldırgan Ruslarla savaşmış, yurdumuza sokmamak için varımızı, yoğunuzu, istiklâl ve hürriyetimiz için sarfetmiş, bir zamanlar büyük Şamilin mübarek ve kudsi gazâlarını, bir kız kardeşinin düşmana esir olmamak için nehre atılarak kendisini öldürdüğünü türkülerle söyleyerek savaşa devam etmiş idik.

Fakat; sonraları bu savaş türküleri, bu destanlar, bu ağıtlar kâfi gelmemeğe başladı. Milli düşmanımıza karşı yıldırımlar fıskırtacak toplarımız, binlerce metrelik mesafelere ölüm yağdıran tüfeklerimiz yoktu. Muharebeye çakmaklı tabancalarımızla, kılıçlarımızla gider, dağları, kırları, siyah bulutlar gibi örten düşman askerlerini ekseriya bozar, dağıttırdık. Deniz kenarındaki yurtdaşlarımızda bizden geri kalmıyorlardı

Ruslar «Rabevski» adında bir general gönderdiler. (Padişah, sizi Çara hediye verdi) dediği zaman istiklâl nimetinin en olduğunu bilmezler zan ettikleri o adamlardan (Bizde size şu karşiki dağların üstünde uçan kartalları verdik, onları tutunuz!) cevabını almışlardı.

Ruhlarımız; memleketimizin sarp dağlarından, o vahşi iklimin geniş havalarından kuvvet alıyordu. Kadınlarımızla toy çocuklarımızla Moskoflara karşı harb ettik. Üç yüz bin kişilik düşman ordusu ile senelerce çarpıştık. Şamiller, Berzeg Giranduklar kendilerinden yüz kat ziyade düşmanlara karşı hürriyetlerini, dinlerini bu kadar müdafaa edebilirlerdi.

1864 senesinde Ruslar halkımızı kana boğuyor, köylerimizi topa tutuyor, yıkıyor, ekinlerimizi yakıyor, hayvanlarımızı sürerek kendi memleketlerine taşıyorlardı. Harbî kaybetmiş, istiklâlimiz sona ermişti. Nihâyet bu zâlim, bu kudurmuş Rusların idaresinde yaşamamağa karar verdik. Din kardeşlerimizle beraber yaşamağı, ölmeğı ve kemiklerimizin islam toprağında çürümesini, memleketimize, evlerimize, sevdiğimiz her şeye tercih ettik. İşte o zaman hicret faciası başlamıştı.

Ben; ilk defa gemiye bindiğim zaman kardeşim Zıramuk sahilde beyaz atının boynuna başını dayamış ağlıyordu. Bende ağlıyordum. Diyebilirimki karşıda, şâhikaları semâların derinliklerine sokulan

o aşına o kadim ve dost dağlar, onlarda bizi anlıyor, onlarda ağlıyorlardı...

Geminin yelkenlerini açtılar. Meçhul ufuklara uçmak için gerilen bu büyük beyaz kanatları rüzgâr dolduruyordu. Ben o aşına dağları, alıştığım hürriyet havasını kurumuş dudaklarımla yavaş yavaş içiyor, göğsümü ağır nefeslerle şişiren üfrüklerinde, ocaklarımızın sıcak küllerinden gelen hararet, gürültü ile oğuldayan büyük ve geniş ormanlarımızın taşan sihirli kokuları duyuyorum. Her sabah, bulutlarda başlarına sarık dolayan dağlarımıza veda edip ayrılırken o demir, o merd dilimizle yemin ettim. Bir gün Türk ordusu ile gelir intikamımı alırım diyordum.

Yavaş yavaş sahildeki kardeşim ve beyaz atı küçülmeye başladı. Biz artık sahilten hayli uzaklaşmıştık. O akşam güneş, bulutların arkasında görünmeden gırup etti. Semanın dumanları bulutlar, büyük dalgalarla köpüren muzlim yeşil suların üstüne geceleri karanlık sisini alıyor, bizde; garip ve saklı bir aydınlık içinde ilerliyorduk. Geminiz; katranlı bir kabukla örtülen teknesinin iki tarafından ince dalgalarla bir zavve acararak uzaklara gidiyordu. Biz artık nûltulu büyük denizlere girmiştik. Artık kendimi hatırlarıma bıraktım.

Yurdum Kafkasyada kış geceleri, çıraların titrek ısıklarında gümüş islemeli kadife ceketlerle satlarca oynayan genç kızların havalarda ucn sarı ve kırmızı renkteki saçlarına bakarak. Kazaklarla, Ruslarla yaptığımız savaşları anlattığımız geceler, nefti dağların üstüne yeşil bir aydınlık veren mehtaplarda uzak köylerden dönmelerimiz, çocukluğum, annemin hastalığı, bütün hâtıralar, kalbime anlaşılmaz bir şeyler fısıldayarak geçiyordu. Arkadan yığın yığın gölgeler halinde kalan vatan ufuklarına nazarlarımla mezc oluyordum. Bu metruk umman içinde yalnız değildim. Kafkasyanın gülüstan cennetinden koparılan iki çerkes kadını daha vardı. Geminin arkasında şahin gözleriyle ağlayan genç çocuklara, vatan diye ayrılmağa tehammül edemiyen ve beyaz sakallarından yaşlar süzülen ihtivarlara bakmıyordum bile. Şimdi etrafımızı karanlıklar dolduruyordu. Mühe-miyetler, sisler arasında kaybolan uzak ufuklardan çözülen bulutlar, uzun dalgalar bu açık denizlerin

üstünden geçiyor, geçiyor, bilinmez bir boşluğa akan bu denizlerin, bu semâların arasında biz daima uzaklaşıyorduk. Bilmemki bu akşamın gamla dolu sükûnetinde, bir matem müziğinin elemli nağmelerine benzer bir ayrılık destanı çalan dalgalar; bizim için bir merhamet hissi duyuyormu?

Gemimizin üstünde bir hasret havası toplayan hatıralar arasında hep kendimizden geçiyorduk. Nihayet büsbütün karanlıklara girdik. Direğin üstünden kızıl bir ziya düştü. Şimdi her zamandan ziyade yalnızdık. Başımı karanlıklara, rüzgârlara uzatarak geçmiş zamanları düşünüyordum. Evimden üç saat ötede bir köye gidiyordum. Badem ağaçları henüz açmış, hendeklere biriken sulara; akşamın penbeliği vurmuştu. Sevdüğimin evine yaklaştım, atımdan inerek onu bir ağaç dibinde beklemiştim. Setenay, Gümüş tellerle işlenmiş baş örtüsüyle, gümüş kalpağıyla, gümüş tokalı kalın kemerile yanıma geldi. Ceviz ormanının üstünde saklanan bir hilali göstererek bu ayın beşinci sabahı, ilk horoz öttüğü vakit diyordum, seni LABA ırmağı kenarında beklerim. Şimdi o yerlerde kimler geziyordu?

Mâzinin hatıralarından, mâzinin saadet enkazından bu karanlıkların üstüne solgun bir örtü yaymak ne elim bir teselli... Gecenin boşluğunda büyük bir hüsran nefesi gibi uçan rüzgârlar kırmızı bir ışık ile aydınlanan yelkenleri dalgalandırıyor, geminin iplerine sürünerek üstünde hayâller yaratan semâlara bu felaket orkestrasından acı ve kamçılayıcı sesler yolluyordu. Zifiri karanlıklarda köpüren bir engin deniz ortasında kaybolan bu müzikâl şikâyet ne müessir, ne hazindi.

Karşıkı karanlıklar, ateşli bir hat halinde çatlayarak kapandı. Sulara seri bir ziya düşerek döndü. O zaman kapalı bir iniltinin durarak, yuvarlanarak ufuklara doğru uzaklaştığını duyduk. Kim bilir bu engin denizin ne derin bir uçurumunda sallanıyorduk. Bir haçapa kayığıyla hırsızlığa çıkarak avdet etmeyenlerin feci sergüzeşti, korsanlar tarafından esir edildiklerine dair rivayet olunan hikâyeler, bütün bu hatıralar mefekkeremde birer sinema şeridi gibi arka arkaya intibalar bırakıyordu. Denizin hâin dalgalarına bir ışık daha düştü. Bizim esâtirimizdeki tabiatperestlik (Druidisme) devrindeki KUEDŞ ağacının dalları kadar uzun bir yıldırım, korkunç bulutların arasından kıvranarak karanlıkları tutuşturmuştu. Yüzüme dalgaların, rutubetli, soğuk nefesleri serpiyor, geminin direkleri gıcırıyor, rüzgâr iplere doluşarak uzun bir sesle boşluklara dalıyordu. Tekrar önde bir şeyler şakırdadı. Bu ses şağır bir tehdit

gürültüsü ile bulutlardan yuvarlanarak iniyor, iniyordu ve mechul bir ufka muazzam bir inilti ile yıkılıyordu. Biz korkarak dinliyorduk. O esnada ani bir hamle ile yüksek ve kudurmuş bir dalga geminin kaburgasına çarparak patladı, dağıldı. Az daha şağır oluyorduk. Artık bayırlardan iniyor ve akibinde yamaçlara yükseliyorduk. Deniz öten, böğüren, uluyan, oğuldayan meş'um rüzgârların altında kâbuslu bir şeyler sayıklıyordu. Demek ölüm bizi denizlerde takip ediyordu. Bir çok defalar rüzgârlara, göklere gönderdiğimiz kurtuluş duaları; denizlere çarpmış, bir çok defalar göklere uzanan ellerimiz; yıldırımlara karşı titreyerek gözlerimizi kapamıştı. Başımızda esâtirin ateş yılanları uçuyordu. Göklerin, denizlerin bu umumi feryadı içinde garip ışıklarını parlatarak üstümüze hücum eden dalgalar arasında üstümüze yıldırımlar yağmakta ve bizi mechul ufuklara götürmekte idi. Bize o zavallı memleketimiz ne kadar uzak, mezar ne kadar yakındı. Her şey baş döndüren bir süratla, bir hareketle koşuyor, koşuyordu. Artık sersem olmuşum. Hatırıma gelmişti. Kardeşim Zıramuk, bana (safran dönerse ağzına koy) diye bir kurşun parçası vermişti. Dilim âdetâ donmuştu. İniltiler hâlâ devam ediyor, hâlâ yıldırımlar parça parça ışıklarla düşüyordu. Babamdan yadigar kalan eğri bir kılıçla senelerce Moskoflarla döğüş-tüm. Yalçın kayalar gibi başım ölüme karşı eğilme-mişti. Şimdi yanında annemin göğsünü arıyor, on sene evvel onu toprağa gömdüğüm halde karanlıklar arasında siyah gözlerle bana bakıyor zan ediyordum. Hıştırlarla kalkarak bir canavar gibi saldıran büyük dalgalar arasında çalkanarak eğrilen, kayan bu zavallı gemiye Kafkasyanın uçurumlarda sürüklenen bu bedbaht muhacırlarına şimşekler ışık tutuyor, yıldırımlar yol gösteriyordu.

Uzaktan bir yeşil fener gördük. İstimdat etmek mümkün değildi. Kadınlar ağlıyor, rüzgârlar, dağlar o kadar taşmış o kadar çoğalmıştı ki biri nefeslerimizi tıkıyor, o biri siyah pençelerini takarak bizi uçurumlara çekiyordu. Moskoflar elinde kalmadığımızı ne kadar şükrediyoruz. Buna şaşmazmısınız?

Bulutlar arasında şimşekler yine fazlalaşmağa, bir saniye aralıktan sonra yıldırımlar dalgaları kamçılamağa başlamışlardı. Simsiyah bir boşluğun içinde görülmez şeylerin, sanki ifritlerin ısıkları çalarak geçtiği, dalgaların sönük seslerle nefes alarak köpürdüğü, taştığı duyulmakta idi. Başta yıldırım, ayaklarda uçurumlarla ölümü beklemek pek istenilecek şeyler değildi. Beynimde ölümün soğukluğunu duyuyor-

dum. Kalbim çarpmaktan, dudaklarım Allaha münacattan yorulmıyordu. Karanlıklar içinden ansızın inerek denizin göğsüne keskin bir kılıç gibi saplanan her yıldırım, girdaplar içinde savuran her fırtına, git gide ürperen, tehevvürle dikilen, beyaz saçlarını açarak koşan dalgalar, bizleri halşiz, ümitsiz bırakmıştı. Sönük bir feryat, hafif bir iniltiden başka bir şey kalmamıştı. Bu deniz ne kadar derin, ne kadar müdhışti. Elbisemin göğsündeki gümüş çubuklarda bir az barut vardı. Anlaşılmaz bir hisle bunun ıslanmışlığında istemiyordum. Bilmemki bu ölüm tehlikesi karşısında elan kimlerle muharebe etmek için saklıyordum. Bu unutulmaz bir dakika idi.

Helecanlı bir ses, uzun bir çatırtı arasında çırpındıktan sonra dalgalara karışarak onu uzaklara götürmüştü. Şimşeklerin keskin zıyaları içinde boğulan o bahıtsız kadını son defa görmek için başımı çevirmeksizin bakmıştım. Sulara gömülmüştü.

Yalnız uzaklarda yeşil fener, ölmüş bir alemin ıssız siyah ufuklarına düşen gamlı bir güneş gibi ağır ağır sallanıyordu. Onlarda bizim gibi Çerkeslermi idi?

Geminin tahtaları gıcırdayarak ayrılıyordu. Üstümüzde bezgin bir ziya ile yanan fener sönmüştü. Artık batıyorduk. Hiç bir şey düşünemiyordum. Beynim ağrıyarak donmuştu. Dalgalar geminin kenarından eğilerek teknede parçalanıyor. Bizi sarsıyor, iniyor, iniyorduk. Yeşil fenerde yaklaşıyor gibi idi. Bir yıldırımın bakır renkli ışığında ön direğin kırıldığını görmüştüm. Ruzgârlar, parça parça insan seslerini getiriyordu. Bulutlar çarpışıyor, gökler titriyor, sarsılıyor, gürlüyor, homurdanıyordu. Meşum ve geniş bir gülüşle zulmet eridi. Birden kollarım açılmıştı. Haykırarak dalgalara düşmüştüm. Bir tahta üstünde uğraşıyordum, çırpınıyordum. Dalgalar beni sürükliyor, nefeslerimi boğuyordu. Yüksekten sesler (Tut, bu ipi tut!) dediler. Hâlâ kollarımda bir az kuvvet kalmıştı. Peşimden dalgalar saldırırken beni gemiye çektiler. Etrafa çarpan bir ziya arasında onları tanıdım. Onlarda Çerkeşti.

Bak, Dikkatle bak oğlum. Bu kalbi yanık ihtiyar adamın gözlerinde o büyük geceden kalmış bir karanlık bulabilirmisin?

Kültür notları :

- ★ Çerkesler, Bronzu ilk keşfeden ve onu madeni ve sinai işlerde kullanan millettir. (1)
- ★ Şimali Kafkasyada milattan evvel onuncu asırda bronzun kullanıldığını gösteren kaplara ve çanaklara tesadüf edilmiştir. (2)
- ★ Tarihten evvel Kafkasyanın Sümer medeniyetinden uzak kalmadığını hatırlatmak ehemmiyetlidir. (3)
- ★ Çerkes milleti, medeniyet tarihini takip edenler için en zengin bir mevzu teşkil etmektedir. (4)
- ★ Anibale, Şeyh Şamil kadar hiç bir kahraman benzememiştir. (5)
- ★ Kafkasya dağlıları ile yaptığımız harp, Mısırdan Japonyaya kadar yürüyerek geçebilmemize imkân verecek kadar büyük bir orduya lüzum göstermektedir. (6)
- ★ Kuzey Kafkasya harpları zamanında Karl Marks Şeyh Şamilin hayranlarından olup Çerkeslerin kahramanlığından heyecana gelmiş ve şöyle demişti (Kahraman Çerkesler Rusları yenden bir kaç hezimete uğrattılar. Milletler, onlardan ders alınız. Hür yaşamak isteyenlerin ne lere muktedir olduklarını görünüz). (7)

(1) Antiquity Magazine - Vol 12 sep. 1958 (İngilizce)

(2) Urgeschichte Kaukasiens. Franz Hancar. Berlin. 1937 (Almanca)

(3) Sümer sanatı. Dr. Jurgis Baltrusatis. 1939. Ankara. tercüme (Türkçe)

(4) Britanika Ansiklopedisi (İngilizce)

(5) Batarya ile ateş. Süleyman Nazif, İstanbul

(6) General Fadeyev. Pisma S. Kavkaza. Petersburg.

(7) Karl Marks, Engels. Külliyyat, cilt 9. s. 54. 1865. s. 63 (Rusça)

İSTANBUL KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİNE

ÜYE VE YENİ KAFKAS DERGİSİNE ABONE

OLUNUZ

HADİSELER, HABERLER

ESKİŞEHİR KAFKAS BALOSU

8. ağustos. 1959 cumartesi günü akşamı İstanbul Kültür derneği yararına bir balo verilmiştir. İstanbul ve Eskişehir folklor ekiplerinin iştirakile yapılan bu balo; mevsimin en orijinal balosu olmuş, sürprizleri ve çeşitli oyunlarla kıymetli Eskişehirli-lerde güzel ilgi ve hatıralar bırakmıştır. Tertip edenlerle vazife alanları tebrik eder, aziz Eskişehirli-lerle teşekkür ederiz.

İzmir İl fakirlerine yardım derneği balosu

İstanbul Kafkas Kültür derneğinin iştirakiyle 30 ağustos zafer bayramında İzmirde verilecek balonun hazırlığı tamamlanmış, ekserisi üniversite ve yüksek tahsil gençlerinin teşkil ettiği amatör Kafkas ekibi 28. ağustosta İzmirde hareket etmiştir. Bir hayır müessesesine yardım amacıyla yapılan bu baloya başarılar diler, tertip edenleri tebrik ederiz.

TEBERRU

Merhum Şaplı Osman paşa kızı kıymetli hemşerimiz ve kardeşimiz Safiyet Şaplı vefatında derneğimize 1000 (bin) lira bağışta bulunmuştur. Hayırsever merhumeye Allah'tan mağfiret diler, vasiyeti yerine getiren Kıymetli Şaplı ailesine teşekkür ederiz.

Kafkas Kültür Derneği

Profesör G. Dümezil

Paris college de France profesörlerinden Kafkas - Çerkes dil âlimi Pr. G. Dumezil; Çorumdaki tedkiklerini bitirerek İstanbula dönmüş, ağustos içinde Parise gitmişlerdir. İlmi sahada başarılarından ötürü aziz dostumuzu tebrik eder sağlık ve güzel yolculuklar dileriz.

Yeni Kafkas

Tevfik Esenç (Hunç)

Çerkesçe dil bilgisinden faydalanmak üzere Profesör Wokht'un delaleti ile Norveç Oslo Üniversitesi tarafından Osloya davet edildiğini ve bursunun Norveç hükümeti tarafından gönderildiğini geçen sayımızda bildirdiğimiz Manyas Hacı Osman köyünden Tevfik Esenç (Khunç) 9. ağustos. 1959 da Norveçe gitmiştir. Hemşerimiz Tevfik'e muvaffakiyetler diler, Profesör Wokht ve Oslo Üniversitesine şükranlarımızı bildiririz.

Yeni Kafkas

BAĞIŞ

Uzun yayla (Pınarbaşı) nın Yeni Yapan ve Kazancık köylerinden Derneğimize para yardımında bulunan aşağıda adları yazılı kıymetli hemşerilerimize saygıyla teşekkür ederiz.

Kafkas Kültür Derneği

Lira

50	Mahmut Haretoka
50	Ahmet Haretoka
100	Mahir Yağan
10	Musa Kâzım Yağan
100	Seyfettin Yağan
25	Niyazi Yağan
100	Osman Yağan
150	Albruz Yağan

585

VEFAT

Esbak Evkaf nâzırı merhum Ali Rıza beyin kızı, merhum Ahmet Anzavı paşanın refikası, kıymetli hemşerilerimizden Seyfi Tavdemirin annesi Bn. Saliha 20. 8. 1959 tarihinde vefat etmiştir. Karaca Ahmet mezarlığına defnedilen merhumeye Tanrıdan rahmet ailesi efradına baş sağlığı dileriz.

Yeni Kafkas

VEFAT

1951 senesinde Kafkas kültür derneği Başkanı bulunan emekli jandarma albayı Tahir Baykal Huştoka 16. temmuz. 1959 tarihinde Kaadillideki köşkünde kalp sektesinden vefat etmiş, Kandilli kabristanına defnedilmiştir. Osmanlı ordusu meşhur kumandanlarından Özdemiroğlu Osman paşanın ahfadından olan aziz dostumuz Tahir, hemşerilerine bağlı, temiz, kıymetli ve insani kâmil idi. Merhuma Allah'tan rahmet, aile efradına başsağlığı dileriz.

Yeni Kafkas

Çerkeslerde Soy adları

Dr. Vasfi GÜSAR

T

Tab	Tagay	Tah	Tahkake
Tahkue	Takiyak	Takıg	Takruk
Taleysin	Talko	Tamar	Tamaş
Tambi	Tamux	Tar'a	Tatu
Tav	Tavs	Taymes	Taxtemir
Taziqe	Tebseruko	Teman	Temezuk
Temriyuk	Teqate	Tsev	Teşu
Teşuk	Tetukue	Thagoxov	Thagurz
Thagus	Thak	Thal	Thas
Thavkue	Thaxoaxo	Thayıtl	Thazotok
Therxet	Theyqat	Thiz	Thok
Thoxu	Tiguay	Tihahe	Tirguav
Tirguay	Tirkanon	Tirkanuko	Tif
Tıme	Trış'a	Tıxşukok	Tlaxe
Tleças	Tlekuzv	Tlepe	Tlepseruk
Tlepsin	Tlepsuk	Tlesin	Tletxoz
Tlif	Tlifij	Tliguz	Tliş
Tliyaş	Tloxuzok	Tnumuk	Tob
Togoyti	Tram	Tramxo	Trax
Trif	Trış	Tsalikata	Tsavuşkoxır
Tserus	Tseus	Tsey	Tsitskue
Tsoy	Tsube	Tsukutan	Tsuntiz
Tsuska	Tu	Tuaş	Tubal
Tubiy	Tufij	Tufır	Tugat
Tuganuk	Tuguplı	Tugı	Tugrug
Tuguj	Tugun	Tuguysuk	Tuke
Tu'kue	Tuma	Tusero	Tutereş
Tuunok	Tuv	Tux	Tuxyzi
Tuxsukok	Tuy	Tuygan	Tuzare
Txız	Txu	Txuga	Tzibe

U

Uataxo	Uçun	Uçin	Ude
Unarmes	Uataha	Usiy	Ustaha
Usudiş	Ute		

V

Vafetruke	Varde	Vatr'a	Vaypiga
Veç	Veçbe	Veldus	Velegey
Veltuka	Venejuka	Venje	Veril
Veruko	Vesa	Vesiy	Vestok
Vesubaneku	Vetah	Vetsi	Vezermes
Vicay	Vijipe	Vikır	Vilnakok
Vinh	Vışa	Vışhı	Voçuba
Voşx	Vucepsi	Vuke	Vuneruk
Vuqhiri	Vusas	Vusiy	

X (Kh gibi okunur)

Xadiş	Xahun	Xahuşt	Xahuzuk
Xakuma	Xamişey	Xamişi	Xantug
Xanzu	Xaquj	Xatug	Xazz
Xemiş	Xermenkue	Xerszokal	Xeşiqh
Xetlak	Xımaş	Xımış	Xımışey
Xirpiz	Xirtsij	Xirzoy	Xiş
Xişhi	Xişinba	Xıt	Xız
Xızeruk	Xızetl	Xızroy	Xods
Xonu	Xuadixir	Xuazz	Xuazzhac
Xudiz	Xueqven	Xuepessej	Xuerelkue
Xukar	Xumaro	Xun	Xunaq
Xunaşk	Xunç	Xunçok	Xupemij
Xupş	Xup'eji	Xurbe	Xurin
Xurme	Xuştoka	Xut	Xutat

Y

Yayxerş	Yeberm	Yebjin	Yedic
Yegan	Yegeruk	Yegum	Yekan
Yelbızduk	Yelbzuk	Yelceruke	Yelmırz
Yelmsuk	Yelux	Yemetl	Yemişeg
Yemus	Yenemuk	Yenukue	Yequerkuay
Yeqvaş	Yerecoka	Yerguz	Yesutl
Yerit	Yesmi	Yestatl	Yeriq
Yevşexuc	Yevtix	Yexutl	Yesutl
Yılaruk	Yinal	Yindar	Yexutal
Yepgayın	Yivak	Yivan	Yineruk
Yugaruka	Yuk		Yivanuk

Z

Zal'	Zambal	Zan	Zanekue
Zanzok	Zarakue	Zav	Zave
Zazu	Zea	Zednukue	Zefasc
Zep	Zeuss	Zeyf	Z'I
Zıdı	Zıg	Zıramuk	Zu

Eklenenler:

Ajiba	Andib'a	Bagır'a	Bagırkan
Bammak	Bast	Batırdevq	Batu
Bec	Bedanuk	Bino	Birista
Bişa'	Bjinav	Bergeguzy	Bromx
Buletok	Belk	Geceko	Cemissuay
Cupaque	Dıbr'a	Dexşukue	Dubuk
Dux	Ediqe	Feruke	Habux
Hacemuk	Hadeş'e	Hamguşi	Haqupk
Hatexu	Hatuguay	Hırpsa	Hurun
Knaş	Koçba	Kubankue	Kunekuekue
Lambır	Lu	Mami	Nebass
Neguy	Psigenkue	Qatba	Qux
Sençok	Şipe	Taş	Meguka
Thabsim			

THE
 UNIVERSITY OF
 CHICAGO

CHICAGO, ILLINOIS

1955

**YENİLİK BASİMEVİ
İSTANBUL**

Fiatı: 150 kuruştur.